Vaststelling van de hoofdstukken 1 en 6 van de Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W.

Vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W.

MEMORIE VAN ANTWOORD

(Ingezonden bij brief van 10 april 1973)

Nr. 7

Algemeen

1. Evenals het voorlopig verslag van de Vaste Commissie voor Justitie heeft deze memorie betrekking op de beide wetsontwerpen die te zamen de ontwerp-Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W. vormen. Zij gaat vergezeld van een tweetal gewijzigde ontwerpen van wet, die betrekking hebben op de hoofdstukken 1 en 6 (wetsontwerp **11 005**), onderscheidenlijk de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 (wetsontwerp **11 416**) van de Invoeringswet. Kortheidshalve zal in deze memorie veelal gesproken worden van „het (gewijzigd) ontwerp"; indien niet op enigerlei wijze anders blijkt wordt hiermede gedoeld op het (gewijzigd) ontwerp van wet houdende vaststelling van de hoofdstukken 1 en 6 van de Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W.

2. *Inleidende opmerkingen.* Het verheugt de ondergetekende zeer dat de Commissie de invoering van het nieuwe rechtspersonenrecht wenselijk acht en dat zij zich kan verenigen met de daarvoor in de memorie van toelichting aangevoerde gronden. Ook hij deelt de in die memorie neergelegde en door de Commissie onderschreven zienswijze dat vooral de afschaffing van het thans nog bestaande preventieve toezicht op verenigingen een belangrijke vernieuwing is. Hij heeft met instemming kennis genomen van de mededeling van de Commissie dat zij in beginsel heeft volstaan met bespreking van de wijzigingen en aanvullingen die het ontwerp beoogt aan te brengen in de tekst van Boek 2, zoals vastgesteld bij de Wet van 12 mei 1960, *Stb.* 205. Hij heeft er voorts nota van genomen dat hierbij grote gedeelten van het ontwerp, met name de wijzigingen die voortvloeien uit de verwerking van de kort geleden tot stand gekomen herziening van de vennootschapswetgeving, buiten beschouwing konden blijven. Bij deze wijze van behandeling van het onderhavige ontwerp sluit de ondergetekende zich gaarne aan.

3. *Systematiek.* Bij de Commissie bestaat de indruk dat het ontwerp wat betreft de systematiek tekort schiet. Zij wijst er in dit verband op, dat in de verschillende aan de afzonderlijke rechtspersonen gewijde titels enige vrijwel woordelijk gelijke bepalingen zijn opgenomen, waarvan de formulering nochtans op ondergeschikte punten verschilt, hetgeen tot twijfel aanleiding kan geven. Voorts zijn er bepalingen die wel gelden voor sommige rechtspersonen, maar niet voor andere, ofschoon men zich zou kunnen afvragen of deze bepalingen niet ook voor die andere rechtspersonen geschikt zouden zijn; naar het oordeel van de Commissie bestaat er dan groot gevaar voor a contrario redeneringen.

De ondergetekende heeft, mede gezien de door de Commissie gegeven toelichting, aangenomen dat haar opmerkingen niet zo zeer betrekking hebben op het ontwerp tot vaststelling van de hoofdstukken 1 en 6 van de Invoeringswet, als wel op de tekst van Boek 2, zoals dat zou luiden met inachtneming van de in dat ontwerp voorgestelde wijzigingen.

In het bij deze memorie aangeboden gewijzigd ontwerp zijn op enige punten, mede ten einde aan deze opmerkingen tegemoet te komen, wijzigingen aangebracht. Zij zullen hieronder nog nader worden toegelicht; te dezer plaatse zij slechts opgemerkt dat ten einde de systematiek van Boek 2 te ver-

beteren artikel 2.1.11*a* betreffende de openbaarmaking en inschrijving van een ontbinding van een rechtspersoon is geschrapt, en dat in plaats daarvan bij de verschillende rechtspersoonsvormen eigen, aan de betreffende rechtspersoon aangepaste regels hiervoor zijn opgenomen. Voorts wordt voor de stichting een nieuw artikel 2.4.4*a* voorgesteld dat ertoe strekt zoveel mogelijk te voorkomen dat gebreken in de oprichtingshandeling tot nietigheid van de stichting leiden. Ook overigens zijn de bepalingen omtrent de gevolgen van gebreken in de oprichtingshandeling van de verschillende soorten der in Boek 2 geregelde rechtspersonen zoveel mogelijk met elkaar in overeenstemming gebracht.

Voor het overige heeft de ondergetekende gemeend geen wijzigingen te moeten voorstellen die er slechts toe strekken de systematiek van Boek 2 te veranderen. Hij deelt niet de mening der Commissie dat Boek 2 aan een ernstig gebrek aan systematiek lijdt, zeker niet wanneer mede naar aanleiding van de opmerkingen in het voorlopig verslag, daarin de zojuist genoemde verbeteringen worden aangebracht. Zijns inziens is het uit een oogpunt van systematiek niet wenselijk dat reeds bepalingen die aan twee soorten rechtspersonen gemeen zijn, in de algemene titel worden geplaatst: van die titel zou dan in de bijzondere titels veelvuldig moeten worden afgeweken, hetgeen de doorzichtigheid van het geheel niet bevordert. Het lijkt de ondergetekende daarom juist dat dit systeem niet in Boek 2 is gekozen, en in het gewijzigd ontwerp is dit ook niet nagestreefd. Wèl is gepoogd niet onnodig verschillen te laten bestaan in bepalingen die voor meer dan één rechtspersoon gelden. De ondergetekende gelooft dan ook niet dat aan de systematiek een gebrek kleeft waardoor de rechtspraktijk onoverkomelijke moeilijkheden zal ondervinden. Uiteraard wil de ondergetekende gaarne toezeggen dat na de inwerkingtreding van Boek 2 nauwlettend in het oog zal worden gehouden in hoeverre de systematiek van Boek 2 tot moeilijkheden voor de praktijk leidt; mocht dit zich onverhoopt voordoen, dan bestaat er aanleiding door een wetswijziging de aan het licht gekomen gebreken te verhelpen.

4. *Formele oprichtingsvoorschriften.* De Commissie heeft als haar mening uitgesproken dat de formele oprichtingsvoorschriften van Boek 2, voor zover zij het oprichten van een rechtspersoon afhankelijk stellen van handelingen door officiële functionarissen zoals bij voorbeeld een notaris, uitsluitend het oog lijken te hebben op Nederlandse functionarissen. Dienaangaande merkt de ondergetekende op dat in de bepalingen van Boek 2 die oprichting bij notariële akte voorschrijven, gedacht is aan oprichting van Nederlandse rechtspersonen bij een akte verleden ten overstaan van een Nederlandse notaris; vergelijk in dit verband ook de artikelen 2.2.1.4 lid 2, 2.3.1.3, 2.3A.1.2 en 2.4.2 lid 2, die voorschrijven dat de akte in de Nederlandse taal wordt verleden (in het door laatstgenoemd artikel toegelaten uitzonderingsgeval moeten in elk geval de statuten in de Nederlandse taal luiden). Naar zijn mening is dit ook wenselijk; zeker in de gevallen waarin geen preventief toezicht van overheidswege bestaat, zoals bij het oprichten van een vereniging of een stichting, strekt het vereiste van een notariële akte er mede toe te bewerkstelligen dat de statuten aan de wettelijke voorschriften voldoen en ook overigens bijdragen tot een goed functioneren van de rechtspersoon. Het zou noch het belang van de bij de rechtspersoon rechtstreeks betrokkenen noch dat van derden dienen, indien de waarborgen die een Nederlandse notariële akte in deze opzichten biedt, in een gegeven geval zouden blijken te ontbreken.

Overigens zal het vraagstuk naar de mening van de ondergetekende niet van groot praktisch belang zijn. In de departementale praktijk is nimmer gebleken van een behoefte een Nederlandse naamloze vennootschap op te richten bij een akte verleden ten overstaan van een met een Nederlandse notaris vergelijkbare buitenlandse functionaris. Niet goed valt in te zien dat een dergelijke behoefte wel zal bestaan ten aanzien van andere rechtspersonen. Ook de hierboven reeds aangehaalde bepalingen, dat de akte in de Nederlandse taal moet zijn verleden, zullen meebrengen dat in de praktijk de vraag van niet veel belang zal zijn.

5. *Derdenbescherming bij een verplichte inschrijving.* De Commissie heeft zich afgevraagd of niet alle bepalingen die betrekking hebben op derdenbescherming bij een verplichte inschrijving in een register, beperkt moeten worden in die zin dat slechts beschermd worden degenen die rechten geldend willen maken op grond van rechtsbetrekkingen waarvan het ontstaan kan zijn beïnvloed door het ontbreken van een juiste en volledige inschrijving. De ondergetekende is van oordeel dat in het algemeen deze beperking zal gelden, zoals ook in het door de Commissie in voetnoot 1 aangehaalde arrest van de Hoge Raad van 18 juni 1952, N.J. 1953, 530, is aangenomen. Een wijziging van de redactie van de door de Commissie aangehaalde artikelen acht hij niet noodzakelijk. Tegen een wijziging bestaat voorts deze bedenking dat zij zou kunnen leiden tot a contrario redeneringen op ander gebied. De kwestie van de derdenbescherming in geval van – verplichte – inschrijving in een register speelt een rol in vele uiteenlopende gevallen.

6. In de hieronder volgende hoofdstukken van deze memorie, op overeenkomstige wijze genummerd als de hoofdstukken van de beide wetsontwerpen die tezamen de ontwerp-Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W. vormen, is telkens aangegeven tot welke wijzigingen de beantwoording van het voorlopig verslag heeft geleid. Zoals reeds in de aanvang van deze memorie is gezegd, gaat zij vergezeld van een tweetal dienovereenkomstig gewijzigde ontwerpen van wet, betrekking hebbende op de hoofdstukken 1 en 6 (wetsontwerp **11 005**), onderscheidenlijk 2, 3, 4 en 5 (wetsontwerp **11 416**) van de Invoeringswet.

In eerstgenoemd gewijzigd ontwerp zijn verwerkt de na de indiening van dat ontwerp tot stand gekomen wetten op het gebied van het vennootschapsrecht, te weten:

de Wet van 29 april 1971, *Stb.* 285, houdende aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan de eerste richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 9 maart 1968 inzake het vennootschapsrecht;

de Wet van 3 mei 1971, *Stb.* 286, houdende regeling van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid;

de Wet van 3 mei 1971, *Stb.* 287, houdende aanpassing van de wetgeving in verband met de regeling van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (Aanpassingswet besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid);

de Wet van 3 mei 1971, *Stb.* 288, houdende wijziging van de artikelen 36*e* en 45*d* van het Wetboek van Koophandel;

de Wet van 6 mei 1971, *Stb.* 289, houdende wijziging van het Wetboek van Koophandel (Voorzieningen met betrekking tot de structuur der naamloze en besloten vennootschap).

Voorts is in titel 2.3A een zelfstandige regeling opgenomen voor de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, zonder verwijzingen naar de in titel 2.3 neergelegde regeling van de naamloze vennootschap.

Voor zover de aanpassing van een en ander aan het stelsel van Boek 2 genoopt heeft tot wijzigingen, zullen deze in het vervolg van deze memorie nog afzonderlijk worden toegelicht.

HOOFDSTUK 1

Invoeging van een nieuw Boek 2 (Rechtspersonen) in het Burgerlijk Wetboek

TITEL 2.1

„Het begrip rechtspersoon". Vanuit de Commissie is de vraag gerezen of Boek 2 niet moet aanvangen met een bepaling waarin wordt omschreven wat naar het oordeel van de wetgever een rechtspersoon is. Dienaangaande merkt de ondergetekende het volgende op.

Meijers heeft er in zijn toelichting (p. 121) op gewezen dat er tussen een rechtspersoon en een of meer voor een bepaald doel bestemde zaken zoveel tussenvormen zijn, dat ergens een grens moet worden getrokken en dat het gevaarlijk is dit aan de hand van een definitie te doen. Daarmede motiveerde hij dat in zijn ontwerp wel een opsomming is gegeven van de organisatievormen die als rechtspersoon worden aangemerkt, maar niet een definitie wat een rechtspersoon is. Bij de parlementaire behandeling van het wetsontwerp tot vaststelling van Boek 2 nieuw B.W. is van de zijde van beide Kamers uitdrukkelijk instemming met dit standpunt betuigd; zie het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie uit de Tweede Kamer (zitting 1956–1957 – **3769**, nr. 4), p. 3, alsmede het voorlopig verslag van de Commissie van Voorbereiding uit de Eerste Kamer (zitting 1959 – **3769** nr. 47), p. 1. Er bestaat geen aanleiding thans op deze, in het vastgestelde Boek 2 neergelegde beslissing terug te komen. Weliswaar kan het in bepaalde gevallen nodig of gewenst zijn in wetten definities op te nemen, bij voorbeeld indien in een wet aan een begrip een eigen specifieke betekenis wordt toegekend of indien het noodzakelijk is door een wettelijke definitie strijdvragen op te lossen, maar deze gevallen doen zich hier niet voor. Het geven van een definitie van het begrip rechtspersoon moet dan ook aan de wetenschap worden overgelaten. Bovendien bedenke men dat het opnemen van een algemene definitie van het begrip rechtspersoon ten gevolge zou hebben dat Boek 2, dat uitgaat van een gesloten systeem van rechtspersonen, in plaats daarvan een open systeem zou verkrijgen; men vergelijke hieromtrent de rede van de regeringscommissaris, prof. Drion, *Handelingen* Tweede Kamer, zitting 1957–1958, p. 2519 e.v., in het bijzonder p. 2520, rechterkolom.

Artikel 2.1.1. De formulering van het derde lid van dit artikel, waarin wordt bepaald dat de volgende artikelen van deze titel, met uitzondering van artikel 4, niet gelden voor de in de voorgaande leden bedoelde rechtspersonen, heeft de Commissie doen vermoeden dat de overige titels van Boek 2 in beginsel ook voor publiekrechtelijke rechtspersonen gelding hebben. Zij meent op dit punt een strijdigheid te constateren met de memorie van toelichting bij artikel XCVII van hoofdstuk 4 van het ontwerp-invoeringswet, waarin wordt gesteld dat op publiekrechtelijke rechtspersonen de bepalingen van Boek 2, behoudens artikel 2.1.4, niet van toepassing zijn.

Naar de mening van de ondergetekende is hier een misverstand in het spel. Titel 2.1 begint met een drietal bepalingen waarin een opsomming wordt gegeven van de organisaties die rechtspersoon zijn, te weten in artikel 2.1.1 de publiekrechtelijke rechtspersonen, in artikel 2.1.2 de kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen, en in artikel 2.1.3 de privaatrechtelijke rechtspersonen. De overige bepalingen van titel 2.1 zouden op al deze rechtspersoonsvormen van toepassing zijn, ware het niet dat deze toepasselijkheid door artikel 2.1.1 lid 3 voor de publiekrechtelijke rechtspersonen vrijwel geheel, en door artikel 2.1.10*d* lid 2 voor de kerkgenootschappen voor een deel is uitgesloten. De titels 2.2, 2.3, 2.3A en 2.4 hebben betrekking op onderscheidenlijk verenigingen, naamloze vennootschappen, besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en stichtingen, met andere woorden op de privaatrechtelijke rechtspersonen genoemd in artikel 2.1.3 lid 1. Blijkens de artikelen 2.5.1.1 en 2.6.1 zijn ook de titels 2.5 en 2.6 slechts van toepassing op bepaalde privaatrechtelijke rechtspersonen. Aangezien derhalve al deze titels niet van toepassing zijn op publiekrechtelijke rechtspersonen, leidt artikel 2.1.1 lid 3, nu daarin de toepasselijkheid van titel 2.1 grotendeels wordt uitgeschakeld, tot het in de aangehaalde passage van de memorie van toelichting vermelde resultaat dat de bepalingen van Boek 2, behoudens art. 2.1.4, niet van toepassing zijn. Een tegenstrijdigheid valt hierin niet te onderkennen.

Wellicht ten overvloede zij nog het volgende opgemerkt. In een aantal gevallen maakt de overheid gebruik van rechtspersoonsvormen van het privaatrecht; zo kan zij bij voorbeeld een naamloze vennootschap of een stichting oprichten. Op een dergelijke rechtspersoon zijn de bepalingen van titel 2.3 onderscheidenlijk titel 2.4 van toepassing, en er is dan ook geen sprake van een publiekrechtelijke rechtspersoon als bedoeld in artikel 2.1.1. Men vergelijke in dit verband ook de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer bij het wetsontwerp tot vaststelling van Boek 2 (zitting 1957–1958 – **3769**, nr. 5) ad artikel 2.1.1.

In dit verband heeft de Commissie nog ter sprake gebracht de in artikel XCVII van hoofdstuk 4 (wetsontwerp **11 416**) voorgestelde wijzigingen van de Organisatiewet Sociale Verzekering, krachtens welke de bedrijfsverenigingen, de Gemeenschappelijke Medische Dienst, alsmede het Gemeenschappelijk Administratiekantoor rechtspersonen zullen zijn als bedoeld in artikel 2.1.1. Naar aanleiding van het betoog van de Commissie merkt de ondergetekende op dat de bedoeling van de voorgestelde bepaling is dat deze instituties in hun structuur en inrichting worden beheerst door de Organisatiewet Sociale Verzekering en niet door de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek omtrent de vereniging en de stichting. Men zie in dit verband ook de huidige artikelen 4, zesde lid, 6, vierde lid, 22*a*, zesde lid, 22*b*, derde lid, 23, zevende lid, en 24, vierde lid van de Organisatiewet Sociale Verzekering. Hieruit blijkt dat aan de in deze wet genoemde instituties ook naar huidig recht niet „normaal" rechtspersoonlijkheid toekomt; hun rechtspersoonlijkheid is, voor zover zij niet bij ministeriële beschikking zijn ingesteld, verbonden aan erkenning door de Minister van Sociale Zaken. Nu ook uit de verdere regeling van de Organisatiewet Sociale Verzekering blijkt dat het hier rechtspersonen van geheel eigen aard betreft, onderscheiden van de verenigingen en de stichtingen zoals geregeld in Boek 2, is het doelmatig deze rechtspersonen in het kader van het nieuwe Burgerlijk Wetboek te kwalificeren als rechtspersonen zoals bedoeld in artikel 2.1.1. Daardoor wordt, zoals hierboven uiteengezet, buiten twijfel gesteld dat de bepalingen van Boek 2, behoudens artikel 2.1.4, niet op hen van toepassing zijn. Opgemerkt zij dat het al heel slecht zou stroken met de opzet van het nieuwe rechtspersonenrecht, indien bepaalde rechtspersonen die geheel aan de werking van Boek 2 onttrokken zijn, niettemin als privaatrechtelijke rechtspersonen zouden moeten worden aangemerkt.

In dit verband worde er nog op gewezen dat in de literatuur voor de kwalificatie van een rechtspersoon als publiekrechtelijk of privaatrechtelijk veel gewicht pleegt te worden toegekend aan de omstandigheid of organisatie en inrichting worden beheerst door regels van publiekrecht dan wel van privaatrecht (zie Asser – Van der Grinten, Vertegenwoordiging en Rechtspersoon, p. 174). Mede op deze grond wordt dan ook wel aangenomen dat naar huidig recht de bedrijfsverenigingen publiekrechtelijke lichamen zijn (Asser – Van der Grinten, t.a.p., p. 186). Artikel XCVII van hoofdstuk 4 sluit bij deze opvatting aan, nu daarin voorgesteld wordt de meergenoemde rechtspersonen, wier organisatie en inrichting beheerst blijven door de Organisatiewet Sociale Verzekering, aan te merken als rechtspersonen als bedoeld in artikel 2.1.1.

Andere gevolgen dan hierboven zijn aangegeven, zijn niet beoogd.

Artikel 2.1.2. Naar aanleiding van lid 1 van dit artikel heeft de Commissie zich afgevraagd wanneer een onderdeel van een kerkgenootschap zelfstandig genoeg is om eigen rechtspersoonlijkheid te hebben. Dienaangaande zij opgemerkt dat de vraag of een onderdeel van een kerkgenootschap een zelfstandig onderdeel in de zin van deze bepaling is, evenals de vraag of een bepaalde organisatie een kerkgenootschap is, door de rechter beantwoord moet worden; men vergelijke de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer over het wetsontwerp tot vaststelling van Boek 2 (zitting 1957–1958 – **3769**, nr. 5), p. 5/6. Bij het beantwoorden van die vraag zal naar de mening van de ondergetekende mede gelet dienen te worden op de kerkorde van het genootschap waarin bepalingen omtrent de zelfstandigheid van de onderdelen kunnen zijn opgenomen. Niettemin blijft het denkbaar dat in bepaalde gevallen onzekerheid kan bestaan over de vraag hoe de rechter zal oordelen. Het ook met betrekking tot het geldende recht ingenomen

standpunt dat het de rechter is die over deze vragen dient te oordelen, geeft echter voor de praktijk thans niet in belangrijke mate aanleiding tot problemen (vgl. Asser-van der Grinten, Vertegenwoordiging en Rechtspersoon, p. 208 e.v.). Aan te nemen valt dat dit in de toekomst evenmin het geval zal zijn.

Uit het vorenstaande vloeit voort dat ook aan het oordeel van de rechter onderworpen is de vraag of een bepaalde organisatie een kerkgenootschap dan wel een zelfstandig onderdeel van een kerkgenootschap is. Hierbij moge overigens worden opgemerkt dat het naast elkaar bezigen van beide begrippen niet van praktisch belang is. Krachtens de bepalingen van Boek 2 worden kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen immers steeds op één lijn gesteld. Derhalve treden steeds dezelfde rechtsgevolgen in, ongeacht of sprake is van een kerkgenootschap of een zelfstandig onderdeel.

Door de Commissie is in dit verband ook ter sprake gebracht de destijds aan de Tweede Kamer als bijlage van de memorie van antwoord over het wetsontwerp tot vaststelling van Boek 2 (zitting 1957–1958 – **3769,** nr. 5*a*) overgelegde „lijst van kerkgenootschappen, die aangehouden wordt ten Departemente van Justitie". Deze lijst, die overigens niet meer in deze vorm wordt bijgehouden, heeft geen enkele externe betekenis. Het al dan niet voorkomen op deze lijst, al dan niet onder een eigen nummer, is dan ook van geen belang voor de vraag of een organisatie een kerkgenootschap of een zelfstandig onderdeel daarvan is.

Artikel 2.1.3. De beide leden van dit artikel, zoals dat ingevolge het ontwerp-Invoeringswet komt te luiden, tegenover elkaar stellend, heeft de Commissie zich afgevraagd of de rechtspersoonlijkheid van de in lid 1 uitdrukkelijk genoemde lichamen niet eveneens afhankelijk is van de vraag of het betreffende lichaam aan de daartoe door de wet gestelde vereisten voldoet. Zij heeft er terecht op gewezen dat deze opmerking ook reeds gemaakt is bij de parlementaire behandeling van het wetsontwerp tot vaststelling van Boek 2. De toenmalige ambtsvoorganger van de ondergetekende heeft in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (zitting 1957–1958 – **3769**, nr. 5), p. 6, betoogd de gemaakte opmerking niet juist te achten. De ondergetekende sluit zich hierbij geheel aan. Naar zijn oordeel berust de opvatting van de Commissie op een misverstand.

Ongetwijfeld is het juist dat de wet ook ten aanzien van de rechtsfiguren, genoemd in lid 1 van het onderhavige artikel, bepaalde vereisten stelt. Deze vereisten hebben echter ten rechte betrekking op het ontstaan en bestaan van deze figuren als zodanig, en niet op de vraag of een dergelijke figuur, als deze eenmaal bestaat, rechtspersoonlijkheid bezit. Met het bestaan van een zodanige figuur is de rechtspersoonlijkheid zonder meer gegeven; voor het verkrijgen van die hoedanigheid worden nadere eisen door de wet nergens gesteld.

Zou voor lid 1 een gelijksoortige redactie worden gekozen als voor lid 2, in die zin dat verenigingen, naamloze vennootschappen, besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en stichtingen (slechts) rechtspersoonlijkheid hebben, wanneer zij aan de daartoe door de wet gestelde vereisten voldoen, dan zou dit in elk geval onjuist zijn, ongeacht welke betekenis men in deze redactie aan „vereisten" zou willen toekennen. Zou men immers de term „vereisten" opvatten als nadere vereisten waaraan, gegeven het bestaan van deze lichamen, nog voldaan zou moeten worden voor het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid, dan zou dit kennelijk niet juist zijn, omdat, zoals gezegd, de wet dergelijke vereisten nergens stelt. Bovendien zou de bepaling in deze opvatting tot het misverstand leiden dat er ook bij voorbeeld verenigingen of naamloze vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid bestaan. Zou men daarentegen „vereisten" willen lezen als vereisten voor het ontstaan en bestaan van de in lid 1 genoemde rechtsfiguren, dan zou de bepaling zinloos en innerlijk tegenstrijdig zijn. Terwijl zij immers uitgaat van het bestaan van deze rechtsfiguren, en derhalve vooronderstelt dat aan de vereisten, opgevat in deze betekenis, is voldaan, zou zij tevens inhouden dat het voldaan zijn aan deze vereisten voorwaarde is voor het intreden van enig rechtsgevolg. Dat Boek 2 uitgaat van het gesloten stelsel van rechtspersonen, doet aan het bovenstaande niet af. Voor het aanbrengen van de hierboven omschreven wijziging in lid 1, waarop de Commissie overigens, als de ondergetekende goed ziet, niet aandringt, bestaat derhalve geen aanleiding.

Uitgaande van de veronderstelling dat van de in het tweede lid genoemde „andere vennootschappen", die te zijner tijd hun regeling in Boek 7 zullen vinden, slechts de vennootschap onder firma (en de commanditaire vennootschap) rechtspersoonlijkheid zullen bezitten, heeft de Commissie aanbevolen de vennootschap onder firma in lid 1 op te nemen en lid 2 te schrappen. Daarbij zou dan een slotbepaling moeten worden opgenomen krachtens welke die vermelding tot een nader bij de wet te bepalen tijdstip weer wordt geschrapt. Naar de mening van de ondergetekende verdient deze wijziging geen aanbeveling. In Boek 7 dient immers te worden beslist welke onder de daar geregelde vennootschappen rechtspersoonlijkheid zullen kunnen bezitten, en aan welke vereisten daartoe voldaan moet zijn. Op deze beslissing behoort thans niet vooruitgelopen te worden.

Artikel 2.1.4. De Commissie heeft zich afgevraagd of de in deze bepaling voorkomende uitzondering „tenzij uit de wet het tegendeel voortvloeit" niet te strikt geformuleerd is. Zij meent dat met deze formulering gevallen van misbruik van rechtspersoonlijkheid niet adequaat kunnen worden aangepakt, en zij doet de aanbeveling een tweede lid toe te voegen dat de rechter de bevoegdheid zou geven in uiterste gevallen het normale vermogensrecht buiten toepassing te laten.

Naar de mening van de ondergetekende is een dergelijke wijziging niet gewenst. In de eerste plaats zou het niet eenvoudig zijn in de wet een duidelijk richtsnoer voor de rechter neer te leggen; een concrete omschrijving van het begrip misbruik van rechtspersoonlijkheid, zoals de Commissie oppert, zou door de verscheidenheid van de gevallen al bijzonder moeilijk te formuleren zijn. Nog afgezien daarvan zou een dergelijke bepaling, naar te vrezen valt, een belemmering kunnen vormen voor de ontwikkeling van de jurisprudentie op dit punt. Voor een aantal gevallen dient het aan de rechtspraak overgelaten te worden de effecten van de rechtspersoonlijkheid te beperken; men vergelijke Uniken Venema, Op de grenzen van komend recht, p. 287. Uit dit opstel blijkt overigens ook dat reeds thans de rechtspraak betekenis toekent aan het bestaan van met name concernrelaties (zie p. 282 e.v.). Bij dit alles dient nog bedacht te worden dat artikel 2.1.4 uiteraard, evenmin als enig ander wetsartikel, misbruik van recht, wetsontduiking of schijnhandelingen in bescherming neemt.

De door de Commissie voorgestelde wijziging is naar de mening van de ondergetekende ook niet nodig. Er zij aan herinnerd dat de aanvankelijke formulering van de uitzondering („tenzij de wet anders bepaalt") bij nota van wijzigingen (zitting 1957–1958 – **3769,** nr. 6) is verruimd tot de huidige redactie. Daarmede is, naar het de ondergetekende wil voorkomen, aan de rechtspraak voldoende ruimte gelaten voor een juiste en billijke oplossing van de door de Commissie bedoelde gevallen. Men vergelijke in dit verband ook de bij de totstandkoming van Boek 2 gevoerde discussies over het amendement van de heer Versteeg (*Handelingen* Tweede Kamer 1957–1958, p. 2543 e.v.).

Artikelen 2.1.5a en 2.1.5b. Naar aanleiding van het door de Commissie ingenomen standpunt dat deze artikelen moeten worden aangemerkt als leges speciales ten opzichte van de naar huidig recht bij volmacht aangenomen derdenbescherming, zodat buiten het specfieke terrein van de onderhavige artikelen de normale derdenbescherming gehandhaafd blijft, merkt de ondergetekende het volgende op.

Deze beide artikelen zijn slechts van toepassing indien een vertegenwoordiger *namens een rechtspersoon* optreedt, met dien verstande dat artikel 2.1.5*b* alleen betrekking heeft op vertegenwoordigers die hun bevoegdheid aan wet, statuten of reglementen ontlenen. Buiten deze gevallen blijven de alge-

mene voor volmacht geldende regels van toepassing. Denkbaar is evenwel ook dat een vertegenwoordiger die namens een rechtspersoon een rechtshandeling in strijd met het doel van de rechtspersoon verricht, daarmede tevens een hem verleende volmacht te buiten gaat. In een dergelijk geval is voor de vraag of de handeling geldig is, naast artikel 2.1.5*a* tevens de algemene regeling betreffende volmacht van belang; men vergelijke de memorie van toelichting bij het Aanpassingsontwerp Eerste Richtlijn (zitting 1969–1970 – **10 400** nr. 3), p. 8.

Artikel 2.1.5a. De Commissie betwijfelt of de betekenis van deze bepaling die, zoals zij terecht opmerkt, ontleend is aan de Eerste Richtlijn van de Europese Gemeenschappen van 9 maart 1968 inzake het vennootschapsrecht, voldoende duidelijk tot uitdrukking komt. Met de Commissie meent de ondergetekende dat het niet raadzaam zou zijn de woorden „of van die overschrijding niet onkundig kon zijn" te schrappen. Nog afgezien van het feit dat dan de Nederlandse wetgeving niet zou overeenstemmen met de voorschriften van de Eerste Richtlijn, hebben deze woorden naar zijn mening duidelijk een eigen betekenis. De kring van degenen tegen wie op de doeloverschrijding een beroep kan worden gedaan, wordt aldus ruimer getrokken dan de groep van degenen die *wisten* dat het doel werd overschreden. Anderzijds zou het niet met de Richtlijn stroken dit beroep ook mogelijk te maken tegen degenen die hebben nagelaten kennis te nemen van de gepubliceerde statuten of reglementen; het risico dat de handeling buiten de statutaire doelomschrijving valt, zou aldus geheel op de wederpartij worden gelegd. Om dit te verduidelijken is, overeenkomstig de wens van de Commissie, aan lid 1 toegevoegd dat publicatie van statuten of reglementen op zichzelf niet voldoende bewijs oplevert dat de wederpartij van de doeloverschrijding niet onkundig kon zijn. Uit het hierboven gezegde vloeit voort dat zodanige publicatie a fortiori onvoldoende bewijs oplevert van de omstandigheid dat de wederpartij wist dat het doel werd overschreden.

Met betrekking tot lid 2 is bij de Commissie de vraag gerezen of de wederpartij door het stellen van een termijn niet implicite te kennen geeft reeds bij het verrichten van de rechtshandeling geweten te hebben dat het doel werd overschreden of althans daarvan niet onkundig te hebben kunnen zijn. Zou niet ten minste zo'n termijnstelling tot gevolg hebben dat de bewijslast ten aanzien van de wetenschap of het niet onkundig kunnen zijn van de rechtspersoon naar de wederpartij wordt overgeheveld? Naar het oordeel van de ondergetekende dient vooropgesteld te worden dat in het geval waarvan de Commissie uitgaat, van een wederpartij die pas later op de hoogte geraakt van het doeloverschrijdend karakter van de handeling, deze geen behoefte zal hebben aan het stellen van een termijn. Het is immers niet goed voor te stellen dat de rechtspersoon zal slagen in het bewijs van in werkelijkheid niet bestaande wetenschap. Denkbaar is echter dat in bepaalde gevallen de rechtspersoon en de wederpartij in redelijkheid van mening kunnen verschillen over de vraag in hoeverre bij de wederpartij ten tijde van het verrichten van de rechtshandeling wetenschap van het doeloverschrijdend karakter bestond. De wederpartij kan dan, zich op het standpunt stellend dat vernietiging niet mogelijk is, met het oog op het beëindigen van onzekerheid daaromtrent de rechtspersoon een termijn stellen na verloop waarvan de – door hem betwiste – bevoegdheid tot vernietiging in ieder geval niet meer bestaat. Uit de enkele omstandigheid dat een termijn is gesteld mag dan niet, althans niet zonder meer, afgeleid worden dat de wederpartij zijn stelling dat hij destijds onkundig was van de doeloverschrijding heeft prijsgegeven, en al evenmin dat op hem nu de bewijslast ten aanzien van zijn onkundigheid rust. In dit verband zij er nog op gewezen dat de mogelijkheid een termijn te stellen reeds naar huidig recht in een aantal gevallen bestaat (zie de artikelen 89 lid 2 en 98 lid 3 Boek 1); men vergelijke ook H.R. 30 april 1948, N.J. 1949, 253. Dat zich daarbij in de praktijk problemen, als door de Commissie beschreven, zouden hebben voorgedaan, is de ondergetekende niet gebleken.

De ondergetekende acht het niet gewenst de uitdrukking „nietigheid inroepen" in beide leden van het artikel te vervangen door „vernietigen". Door eerstgenoemde terminologie wordt voor het huidige recht beter de bedoeling van de bepaling tot uitdrukking gebracht, dat een beroep op het doeloverschrijdend karakter van de handeling ook buiten rechte gedaan kan worden; men vergelijke artikel 1377 B.W.

In lid 2 is alsnog, in overeenstemming met hetgeen elders in het nieuwe wetboek op dit punt gebruikelijk is, „de wederpartij" vervangen door „een onmiddellijk belanghebbende". Men vergelijke de artikelen 89 lid 2 en 98 lid 3 Boek 1, alsmede de artikelen 3.2.18 lid 2 en 3.3.8 lid 4 en het omtrent laatstgenoemd artikel in de memorie van antwoord bij Boek 3 (p. 90 eerste alinea) opgemerkte.

Artikel 2.1.5b. Terecht heeft de Commissie geconstateerd dat ten aanzien van statutaire bevoegdheidsbeperkingen die niet uit de doelomschrijving voortvloeien, de derdenbescherming minder ver gaat dan bij artikel 2.1.5*a;* indien de statuten op de voorgeschreven wijzen zijn openbaar gemaakt, kunnen de daarin opgenomen bevoegdheidsbeperkingen aan de wederpartij worden tegengeworpen. Evenzeer terecht heeft zij opgemerkt dat voor de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid ingevolge de Eerste Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 9 maart 1968 inzake het vennootschapsrecht andere regels zijn neergelegd in de artikelen 2.3.5.2 en 2.3A.5.1 (in het gewijzigd ontwerp artikel 2.3A.5.2). Onder verwijzing naar het door E. Fischer-Keuls, N.J.B. 1971 p. 59/60, en J. M. M. Maeijer, Naamlooze Vennootschap 1971 p. 89/90, betoogde spreekt de Commissie als haar voorlopig gevoelen uit dat het „richtlijnstelsel" niet alleen in artikel 2.1.5*a* maar ook in het onderhavige artikel dient te worden neergelegd.

Hieromtrent merkt de ondergetekende het volgende op. Voor wat betreft de in Boek 2 geregelde rechtspersonen is artikel 2.1.5*b* van toepassing op de vereniging en de stichting. Het verschil tussen de voor deze rechtspersonen in dat artikel neergelegde regeling en de op naamloze en besloten vennootschappen toepasselijke bepalingen laat zich verklaren uit een ander verschil. Bij de vereniging en de stichting is niet een individuele bestuurder, maar in beginsel – voor zover in de statuten niet anders is bepaald – slechts het *bestuur* bevoegd in naam van de rechtspersoon te handelen; zie de artikelen 2.2.1.20 en 2.4.5. Dit stemt overeen met het geldende recht (artikel 29 Wet op de Coöperatieve Vereenigingen 1925 en artikel 8 Wet op Stichtingen). Hieruit vloeit voort, dat indien een derde benaderd wordt door een bestuurslid van een vereniging of stichting ten einde bij voorbeeld een overeenkomst aan te gaan, en dit bestuurslid niet van een behoorlijke volmacht is voorzien, de derde slechts door raadpleging van de statuten te weten kan komen of het bestuurslid bevoegd is namens de vereniging of stichting te handelen. Hetzelfde geldt indien twee of meer bestuursleden die tezamen niet het gehele bestuur vormen, namens de vereniging of stichting optreden. Laat de wederpartij na zich door raadpleging van de gepubliceerde statuten op de hoogte te stellen van deze toekenning van bevoegdheden, dan is dat dus voor zijn risico; het is dan moeilijk verdedigbaar dat voor de beperking van bevoegdheden iets geheel anders zou moeten gelden. Een overgang op het „richtlijnstelsel" zou voor de vereniging en de stichting veel minder betekenis hebben dan voor de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, wanneer niet ook voor de vereniging en de stichting als wettelijke regel zou gelden dat in beginsel iedere bestuurder bevoegd is namens de vereniging of stichting te handelen. Een wijziging in die zin van de artikelen 2.2.1.20 en 2.4.5, waardoor alle in Boek 2 geregelde rechtspersonen in dit opzicht gelijk behandeld zouden worden, lijkt de ondergetekende echter niet raadzaam; zij zou ook niet overeenkomen met de te dezen bestaande praktijk. Het is hoogst ongebruikelijk dat krachtens statutaire regelingen van verenigingen en stichtingen iedere bestuurder individueel vertegenwoordigingsbevoegdheid heeft; het meest gebruikelijke is dat vertegenwoordigingsbe-

voegdheid wordt toegekend aan voorzitter en secretaris van het bestuur tezamen. In dit verband zij voorts nog opgemerkt dat (grote) verenigingen en stichtingen die veelvuldig aan het rechtsverkeer deelnemen, bij vele rechtshandelingen vertegenwoordigd worden door personen in dienst van de rechtspersoon die niet bestuurder zijn, en wier vertegenwoordigingsbevoegdheid niet uit de wet, maar uit de statuten of een volmacht voortvloeit. Aan zodanige functionarissen wordt wel de titel directeur toegekend, die echter – anders dan bij de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid – niet op het zijn van bestuurder wijst. Het volgen van het „richtlijnstelsel" ook voor de vereniging en de stichting, door artikel 2.1.5*b* te vervangen door een met artikel 2.3.5.2 overeenkomende bepaling, zou van weinig betekenis zijn juist in de voor de praktijk wellicht het meest van belang zijnde situatie dat de vereniging of stichting door personen als hier bedoeld wordt vertegenwoordigd. Immers blijkens het tweede lid van artikel 2.3.5.2 komt het richtlijnstelsel te dezen er op neer dat in het algemeen bevoegdheidsbeperkingen van *bestuurders* niet door of tegen derden kunnen worden ingeroepen.

Ten slotte vraagt de Commissie of het onderhavige artikel de mogelijkheid van bekrachtiging en die van baattrekking onverlet laat. Met betrekking tot bekrachtiging, mits door het bevoegde orgaan gedaan, moet het antwoord bevestigend luiden. De bekrachtiging brengt mede, dat een beroep op de nietigheid niet langer mogelijk is. In antwoord op de vraag of de rechtspersoon op grond van baattrekking gebonden kan zijn, merkt de ondergetekende het volgende op. Voor het geldende recht kan stellig niet een voor alle gevallen geldende regel worden geformuleerd dat de „vertegenwoordigde" gebonden is aan onbevoegdelijk in zijn naam verrichte handelingen op de enkele grond dat hij daardoor is gebaat. Dit zou een in onze rechtsorde niet passende inbreuk op de vrijheid en de zelfbeschikkingsbevoegdheid zijn. Ook voor het onderhavige artikel behoort het enkele gebaat zijn niet te leiden tot een gebondenheid van de rechtspersoon aan onbevoegd verrichte handelingen (behoudens uiteraard in het speciale geval van betaling aan een onbevoegd vertegenwoordiger, artikel 1421 lid 2 B.W.). De omstandigheid dat de rechtspersoon door de onbevoegd verrichte handeling is gebaat, kan echter wel in ander opzicht van belang zijn. Immers indien de rechtspersoon zich erop beroept dat de handeling wegens het ontbreken van vertegenwoordigingsbevoegdheid niet geldig is tot stand gekomen, kan de wederpartij datgene wat zij reeds op grond van die handeling gepresteerd heeft als onverschuldigd betaald terugvorderen (artikel 1395 B.W.). Men vergelijke in dit verband Asser-van der Grinten, Vertegenwoordiging en Rechtspersoon p. 82 e.v.

Artikel 2.1.7b. Zoals de Commissie opmerkt, is uiteraard bedoeld een norm van redelijkheid en billijkheid te geven die gericht is op gedragingen in de sfeer van de rechtspersoon. Anders echter dan de Commissie is de ondergetekende van oordeel dat het artikel geen wijziging behoeft; de bedoeling blijkt voldoende duidelijk uit de omstandigheid dat de norm zich richt tot de rechtspersoon en tot personen die zijn aangeduid in hun relatie tot de rechtspersoon. Bovendien valt te vrezen dat een beperking in de formulering, zoals in dit deel van het voorlopig verslag bepleit, licht tot interpretatiemoeilijkheden en niet bedoelde redeneringen a contrario aanleiding zou kunnen geven.

Artikel 2.1.7c. Naar het oordeel van de ondergetekende blijkt uit de tekst van dit artikel niet minder duidelijk dan uit de door de Commissie voorgestelde redactie, dat met „tekortkoming" in de tweede zin, zoals de Commissie zelf ook veronderstelt, bedoeld wordt een tekortkoming van de bestuurder in het vervullen van de hem opgedragen taak. Voor een wijziging op dit punt ziet hij dan ook geen aanleiding.

De ondergetekende heeft er geen bezwaar tegen de woorden „aan hem niet te wijten is" in de tweede zin overeenkomstig de wens van de Commissie te vervangen door „niet aan hem te wijten is".

Artikel 2.1.8. De ondergetekende heeft gaarne nota genomen van de mededeling van de Commissie dat het haar een nuttige zaak lijkt, dat de onderhavige bepaling krachtens artikel 2.1.9*a* van overeenkomstige toepassing is op besluiten, genomen door andere organen van rechtspersonen.

Artikel 2.1.8a. In de eerste alinea van haar betoog omtrent dit artikel heeft de Commissie een aantal vragen en opmerkingen geformuleerd waartoe kennisneming van alleen de wetstekst een argeloze lezer aanleiding zou kunnen geven. Zij merkt vervolgens op dat de regeling pas enigszins duidelijk wordt, met name voor zover het betreft de verhouding van dit artikel tot titel 3.2, wanneer men de parlementaire geschiedenis van het wetsontwerp tot vaststelling van Boek 2 raadpleegt. Het betoog van de Commissie mondt uit in de aanbeveling de materie van titel 3.2, voor zover betrekking hebbende op het onderhavige artikel, tezamen met dit artikel in één tekst neer te leggen.

Dienaangaande merkt de ondergetekende op dat het nemen van een besluit door een algemene vergadering van een rechtspersoon een rechtshandeling is. Daarop zijn derhalve de bepalingen van titel 3.2 (Rechtshandelingen) van toepassing, met inbegrip van de bepalingen omtrent nietigheid en vernietigbaarheid van rechtshandelingen, behoudens dat in het onderhavige artikel daaromtrent enige afwijkende en aanvullende bepalingen zijn neergelegd. De vraag of het uitbrengen van een stem een rechtshandeling is wordt in de moderne literatuur veelal bevestigend beantwoord. Wat daarvan overigens zij, Boek 2 behandelt het uitbrengen van een stem in zoverre als een rechtshandeling dat het de bepalingen betreffende vernietiging van rechtshandelingen van toepassing verklaart op de vernietiging van een stem, alweer behoudens enige in het onderhavige artikel opgenomen afwijkingen en aanvullingen. De ondergetekende kan niet inzien dat dit stelsel, zoals dat hier in zijn hoofdtrekken is geschetst, uitermate ingewikkeld is. Op te merken valt ook dat het een geenszins ongebruikelijke wijze van wetgeving is dat voor speciale situaties bijzondere bepalingen worden gegeven, die gedeeltelijk afwijken van de voor het overige van toepassing blijvende algemene regeling; men denke slechts aan de bijzondere overeenkomsten waarop naast de speciaal daarvoor geldende bepalingen de algemene regeling van het contractenrecht van toepassing is, of, in Boek 2, aan de coöperatieve vereniging waarvoor, naast de toepasselijke bepalingen van afdeling 2.2.2, afdeling 2.2.1 alsmede de algemene bepalingen van titel 2.1 gelden. Het verdient dan ook geen aanbeveling de van toepassing zijnde bepalingen van titel 3.2 in de onderhavige regeling te incorporeren, te meer daar het hier gaat om bepalingen die nog niet zijn vastgesteld. In dit verband zij er ook nog op gewezen dat het verwezenlijken van deze gedachte zou meebrengen dat een groot gedeelte van titel 3.2 te dezer plaatse zou moeten worden overgenomen, hetgeen het ook door de Commissie wel onderkende, maar blijkbaar van niet veel gewicht geachte bezwaar van een zich in herhalingen begevende wetstekst zou meebrengen. Anders dan de Commissie ziet de ondergetekende hierin wel degelijk een ernstig bezwaar, mede omdat dit een afwijking zou betekenen van het overigens in het nieuwe wetboek gevolgde systeem. Te betwijfelen valt overigens ook of het uitvoeren van de door de Commissie geopperde suggestie veel zou bijdragen tot een beter begrip van deze materie. De regeling van vernietiging en nietigheid van besluiten en van vernietiging van een stem zal ten gevolge van de algemeen erkende moeilijkheid van het onderwerp steeds betrekkelijk ingewikkeld en genuanceerd moeten zijn. Dit betekent echter zeker niet dat de ondergetekende kan instemmen met de opmerking van de Commissie dat deze wetstekst alleen toegankelijk is voor de wat betere jurist die bovendien nog bereid is de Kamerstukken op te diepen en hiervan uitvoerig studie te maken. In de eerste plaats kan er op gewezen worden dat de op het nieuwe B.W. betrekking hebbende parlementaire stukken gesystematiseerd, en daardoor gemakkelijk toegankelijk gemaakt zijn in de uitgave „Parlementaire Geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek". Voorts mag de verwachting worden uitgesproken

dat de op het straks geldende Boek 2 betrekking hebbende handboeken aan dit onderwerp op zodanige wijze aandacht zullen besteden dat ernstige moeilijkheden niet te verwachten zijn.

Wellicht ten overvloede zij er nog op gewezen dat, ook zolang titel 3.2 niet in werking is getreden, in het onderhavige artikel niets bepaald behoeft te worden over besluiten die in strijd zijn met andere dan de onder lid 1 sub *a* vallende dwingende wetsbepalingen, de goede zeden of de openbare orde. Uit artikel 14 Wet A.B. vloeit voort dat dergelijke besluiten ook naar huidig recht nietig zijn.

Nader ingaande op de inhoud van het artikel spreekt de Commissie haar aarzeling uit over de vraag of het systeem van vernietiging van besluiten via vernietiging van stemmen wel gelukkig is. Zij vraagt zich af of deze omweg niet beter vervangen kan worden door de mogelijkheid van een rechtstreekse vernietiging van het besluit zelf. Anderzijds meent zij dat de regeling betreffende vernietiging van stemmen wel van belang kan zijn voor het geval een gebrekkige stemuitbrenging ertoe geleid heeft dat geen besluit tot stand is gekomen.

De Commissie heeft aan het slot van haar betoog omtrent het onderhavige artikel terecht opgemerkt dat haar beschouwingen voor een deel niet actueel zijn, omdat in de slotbepalingen is voorgesteld de regeling omtrent vernietiging van een stem vooralsnog niet in te voeren. In verband daarmede verdient het naar de mening van de ondergetekende de voorkeur te zijner tijd na te gaan in hoeverre de regeling van artikel 2.1.8*a* wijziging behoeft. Daarbij zal uiteraard mede rekening worden gehouden met de thans naar voren gebrachte beschouwingen van de Commissie.

Ten slotte heeft de Commissie de aandacht gevestigd op een verschil tussen het hier van toepassing zijnde artikel 3.2.17*a* gewijzigd ontwerp en het ingevolge de slotbepaling (artikel I aanhef en sub B van hoofdstuk 6) tot een nader te bepalen tijdstip geldende artikel 2.1.8*a* lid 3, tweede zin. Beide bepalingen betreffen de mogelijkheid steeds bij wijze van verweer een beroep te doen op de vernietigbaarheid, maar laatstgenoemde bepaling is beperkt tot het geval dat verweer wordt gevoerd tegen een op het besluit steunende rechtsvordering *van de rechtspersoon*. De vraag is gerezen of deze beperkende toevoeging in artikel 2.1.8*a* zelf moet worden aangebracht.

De ondergetekende is, evenals G. J. Scholten in zijn noot onder H.R. 12 november 1971, N.J. 1972, 41, van mening dat deze beperking wel juist is. Indien degenen die in het belang van de rechtspersoon vernietiging van het besluit kunnen vorderen, zoals bij voorbeeld haar bestuurders, de daarvoor gestelde termijn van een jaar hebben laten verstrijken, behoort in het belang van de rechtszekerheid een beroep op de vernietigbaarheid van de zijde van de rechtspersoon niet meer mogelijk te zijn. Nu dit resultaat door de voorgestelde slotbepaling wordt bereikt, is de vraag of in artikel 2.1.8*a* zelf deze beperkende toevoeging dient te worden aangebracht, thans nog niet van belang. Ook deze vraag kan naar het oordeel van de ondergetekende beter te zijner tijd onder ogen worden gezien.

Artikel 2.1.8a lid 1. Onder verwijzing naar het betoog van Maeijer, Naamloze Vennootschap 1971 p. 86/87, vraagt de Commissie zich af of niet een door de algemene vergadering onbevoegd genomen besluit van rechtswege nietig in plaats van vernietigbaar moet zijn, zulks naar analogie van het slot van artikel 2.1.9*a*. Zelfs zou zij verder willen gaan, en nietigheid van rechtswege willen aannemen in alle gevallen van artikel 2.1.8*a* lid 1.

De hierboven als laatste weergegeven suggestie van de Commissie zou de ondergetekende niet willen volgen. Volgens artikel 2.1.8*a* lid 2 geven de in lid 1 genoemde gevallen waarin het besluit gebrekkig is, slechts aan belanghebbenden de mogelijkheid het besluit aan te tasten, en dan nog alleen indien een redelijk belang bestaat bij naleving van de geschonden – wettelijke of statutaire – norm of van de goede trouw. Deze bepaling is naar de mening van de ondergetekende stellig juist. Het gaat hier immers niet om besluiten die uit een oogpunt van de rechtsorde op zich zelf onaanvaardbaar zijn, zoals het geval is bij onder meer besluiten in strijd met de openbare orde of goede zeden. Het gaat hier om besluiten die uit verenigingsrechtelijk (vennootschapsrechtelijk) oogpunt aantastbaar zijn, omdat zij niet in de verenigingsrechtelijke (vennootschapsrechtelijke) verhouding passen of niet op regelmatige wijze tot stand gekomen zijn. In deze gevallen behoort de aantasting van het besluit overgelaten te worden aan belanghebbenden. Uit het bovenstaande vloeit voort dat in de gevallen van artikel 2.1.8*a* lid 1 nietigheid van rechtswege waarop immers door een ieder een beroep kan worden gedaan, niet in aanmerking komt. Zie ook Asser-van der Grinten, Vertegenwoordiging en Rechtspersoon p. 254.

Ook in het belang van de rechtszekerheid dient aan vernietigbaarheid de voorkeur te worden gegeven boven nietigheid van rechtswege, juist in gevallen als deze; bij het geldig of ongeldig zijn van een besluit zullen immers in het algemeen de belangen van vele personen betrokken zijn. Vernietigbaarheid heeft in dit opzicht twee belangrijke voordelen: in de eerste plaats moet de rechter de vernietiging uitspreken, in de tweede plaats is de termijn voor het instellen van een vordering tot vernietiging beperkt tot een jaar.

Het door Maeijer gedane voorstel van beperktere strekking dient naar de mening van de ondergetekende evenmin te worden overgenomen. Nu, zoals hierboven betoogd, in het algemeen de in artikel 2.1.8*a* lid 1 genoemde gebreken gronden tot vernietiging behoren te zijn, dienen uitzonderingen daarop weloverwogen en alleen indien strikt nodig gemaakt te worden. Het enkele feit dat voor een bepaald geval – een door een ander orgaan van de rechtspersoon dan de algemene vergadering genomen besluit waartoe dit orgaan niet bevoegd is – een andere oplossing is gekozen, levert op zichzelf niet voldoende argument op dezelfde oplossing te kiezen ten aanzien van door de algemene vergadering onbevoegdelijk genomen besluiten. Bovendien is een zwaardere sanctie bij machtsusurpatie door een ander orgaan wel degelijk op haar plaats. Vooreerst zal machtsusurpatie door de algemene vergadering zich waarschijnlijk niet zo vaak voordoen, omdat veelal het bestuur in de algemene vergadering voldoende invloed kan uitoefenen om dit te voorkomen, en, mocht dit niet het geval zijn dan zal het bestuur onmiddellijk op de hoogte zijn van de bevoegdheidsoverschrijding en zijn maatregelen kunnen nemen. Leden of aandeelhouders kunnen echter geen invloed uitoefenen op de gang van zaken in een bestuursvergadering, en het is ook niet ondenkbaar dat een bestuursbesluit ondanks publicatie pas na het verstrijken van een jaar ter kennis van de leden of aandeelhouders komt; in verband met artikel 2.1.8*a* lid 3 zou het besluit dan onaantastbaar zijn. In de tweede plaats acht de ondergetekende het, ook afgezien van het bovenstaande, redelijk dat leden of aandeelhouders een sterkere bescherming genieten; hij onderschrijft het in de memorie van toelichting bij artikel 2.1.9*a* ingenomen standpunt dat zij niet genoopt behoren te worden een proces tegen de vereniging of vennootschap aan te spannen om de machtsusurpatie door het andere orgaan ongedaan te maken.

Artikel 2.1.9 lid 1. De ondergetekende heeft met genoegen kennis genomen van de mededeling van de Commissie dat naar haar oordeel de nieuwe tekst beter is dan de oude tekst, omdat in de nieuwe tekst geen ruimte meer is voor de merkwaardige figuur van een tegen zich zelf procederende rechtspersoon.

Met de Commissie is de ondergetekende van oordeel dat een bestuurder ook vernietiging van een besluit kan vorderen, indien hij daarmede niet of niet alleen zijn eigen belang maar (mede) dat van de rechtspersoon beoogt te dienen. Aan de woorden „een redelijk belang" in artikel 2.1.8*a* lid 2 behoeft niet de beperkte betekenis van een redelijk *eigen* belang te worden gehecht. Een goede vervulling van zijn functie als bestuurder kan meebrengen dat hij de vernietiging tracht te bewerkstelligen van een gebrekkig besluit dat zijns inziens niet in het belang van de rechtspersoon is.

Artikel 2.1.9 lid 2. Op het voetspoor van Maeijer, Naamlooze Vennootschap 1971 p. 88, bepleit de Commissie uit-

breiding van deze regel tot de gevallen waarin een besluit van rechtswege nietig is.

Dienaangaande merkt de ondergetekende op dat er geen verschil in gevolgen bestaat tussen een door de rechter vernietigd besluit en een besluit dat van rechtswege nietig is; ook een vonnis waarin vastgesteld wordt dat een besluit van rechtswege nietig is, behoort derhalve, evenals een vonnis waarbij een besluit vernietigd is, voor een ieder bindend te zijn, behoudens de mogelijkheid van derden-verzet of request-civiel. De ondergetekende heeft gaarne gevolg gegeven aan de wens van de Commissie de onderhavige bepaling in die zin aan te vullen.

Wat betreft de mogelijkheid van derden-verzet neigt de Commissie tot het onderschrijven van het standpunt van Maeijer, Naamlooze Vennootschap 1971 p. 88, die zich afvraagt of deze mogelijkheid wel zo gelukkig is. De ondergetekende onderschrijft het uitgangspunt dat een uitspraak waarbij een besluit is vernietigd of waarbij de nietigheid van een besluit is vastgesteld, zoveel mogelijk rechtskracht ten opzichte van een ieder moet hebben, maar hij deelt niet de mening dat door de mogelijkheid van derden-verzet dit uitgangspunt al te gemakkelijk wordt ondergraven. Het instellen van het rechtsmiddel van derden-verzet is aan stringente vereisten gebonden. De ondergetekende ziet onvoldoende aanleiding dit rechtsmiddel in de onderhavige materie uit te sluiten. Indien de uitspraak de rechten van derden benadeelt, is het redelijk hun de mogelijkheid te geven aan de bindende kracht van die uitspraak te ontkomen. Daaraan doet niet af dat voor hen, zoals de Commissie terecht veronderstelt, de mogelijkheid van voeging of tussenkomst heeft bestaan. Het is immers zeer wel denkbaar dat zij van deze mogelijkheid geen gebruik hebben kunnen maken ten gevolge van onbekendheid met het aanhangig zijn van een procedure waarin de geldigheid van een besluit aan de orde is gekomen.

Artikel 2.1.9b. Naar analogie van artikel 6 W.v.K. is een nieuw artikel ingevoegd voor alle rechtspersonen waarop de titels 2.2–2.4 van toepassing zullen zijn, ook voor zover zij geen bedrijf uitoefenen. Het artikel behelst verplichtingen tot het houden van boekhoudkundige aantekeningen, het opmaken van jaarstukken en het bewaren van bescheiden. Voor de rechtspersoon hebben deze verplichtingen een bijzonder intern belang wegens de in de loop van de tijd wisselende samenstelling der organen.

Artikel 2.1.10. Met betrekking tot de vraag hoe de toetsingscriteria van het in het onderhavige ontwerp geschrapte artikel 2.2.1.3 zich verhouden tot die van artikel 2.1.10 zij het volgende opgemerkt. De verschillen tussen de in beide artikelen genoemde criteria laten zich verklaren uit de aard van het toezicht. Bij het preventieve toezicht van artikel 2.2.1.3 kan een oordeel worden gegeven over de op dat moment bestaande gegevens: de statuten en de akte van oprichting; met betrekking tot de handelwijze van de vereniging kan slechts een prognose (eveneens aan de hand van dan bekende omstandigheden) worden opgesteld. Is deze prognose van dien aard dat ernstig gevaar bestaat dat de vereniging zal worden gebruikt voor ongeoorloofde doeleinden of voor andere doeleinden dan in de statuten omschreven, dan wordt de verklaring van geen bezwaar geweigerd. Bij het repressieve toezicht van artikel 2.1.10 gaat het uitsluitend om een beoordeling van doel of werkzaamheid van de vereniging, zoals deze in concreto blijken. Noch een prognose over de toekomstige bezigheden van de vereniging, noch een vroeger opgestelde prognose komen daarbij aan de orde. In concreto betekent dit naar de mening van de ondergetekende dat een vereniging ten aanzien waarvan weliswaar ernstig gevaar bestaat dat zij voor ongeoorloofde doeleinden zal worden gebruikt maar waarvan niet gezegd kan worden dat haar doel reeds in strijd is met de openbare orde of de goede zeden, niet ontbonden kan worden indien haar werkzaamheden geen ongeoorloofd karakter hebben.

Artikel 2.1.10a. Naar de mening van de ondergetekende is een aanvulling als door de Commissie bepleit niet nodig. Wil de rechtspersoon ontbinding voorkomen door het verboden karakter op te heffen, dan bestaat daartoe tijdens de aanhangig gemaakte procedure ampel gelegenheid. Is deze gelegenheid niet aangegrepen en wil de rechtspersoon alsnog haar leven beteren, dan kan de rechter desgeraden op verzoek van de rechtspersoon zijn uitspraak aanhouden.

Artikel 2.1.10c. De Commissie vraagt zich af waarom alleen het openbaar ministerie de ontbinding kan uitlokken van een rechtspersoon die in ernstige mate in strijd handelt met haar statuten. Zij meent dat hierbij ook privébelangen betrokken kunnen zijn, die naar haar oordeel onvoldoende aan hun trekken komen, te meer daar een voorziening als artikel 12 W.v.Sv. ontbreekt.

Voor zover de Commissie met dit betoog zou beogen dat ook aan anderen dan het openbaar ministerie de bevoegdheid behoort te worden toegekend de ontbinding van een rechtspersoon uit te lokken, moge de ondergetekende er op wijzen dat dezelfde kwestie reeds bij de totstandkoming van Boek 2 aan de orde is geweest. In het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie uit de Tweede Kamer is de vraag gesteld of die bevoegdheid niet mede zou moeten worden toegekend aan een bestuurder, lid of aandeelhouder van de rechtspersoon (zie p. 11 van het voorlopig verslag). Deze vraag is door de toenmalige ambtsvoorganger van de ondergetekende ontkennend beantwoord; zie memorie van antwoord aan de Tweede Kamer, p. 25/26. Ook na hernieuwde overweging stemt de ondergetekende in met dit standpunt en de daarvoor aangevoerde gronden. Het toekennen van deze bevoegdheid aan buiten de rechtspersoon staande derden ging de vaste Commissie voor Justitie te ver; daarvan zou misbruik te duchten zijn (voorlopig verslag, t.a.p.). Dat de ondergetekende deze opvatting deelt, volgt reeds uit het bovenstaande.

Denkbaar is inderdaad dat het openbaar ministerie, nadat het een verzoek om een vordering tot onbinding in te stellen heeft ontvangen, daartoe niet overgaat. Maar hierbij dient bedacht te worden dat het ingrijpende middel van ontbinding wegens het in strijd handelen met de statuten slechts spaarzaam gebruikt behoort te worden; het openbaar ministerie dient te dezen een restrictief beleid te voeren. Een ontbinding wordt nog niet gerechtvaardigd door het enkele feit dat hierbij een privé belang betrokken is. Steeds blijft vereist dat het openbaar belang ontbinding nodig maakt; de vraag of dit geval zich voordoet kan en moet aan het openbaar ministerie ter beoordeling worden overgelaten. Wellicht ten overvloede wil de ondergetekende er nog op wijzen dat personen wier belangen rechtstreeks worden geschaad doordat de rechtspersoon in strijd met de statuten handelt, niet machteloos staan. Zo kunnen zij op grond van artikel 2.1.8*a* de vernietiging vorderen van besluiten in strijd met de statuten; onder omstandigheden lijkt ook een vordering op grond van onrechtmatige daad mogelijk.

Met betrekking tot de vraag wanneer een rechtspersoon „in ernstige mate" in strijd handelt met haar statuten moge de ondergetekende in de eerste plaats herhalen dat van de mogelijkheid ontbinding te vorderen wegens strijd met de statuten slechts een spaarzaam gebruik gemaakt behoort te worden. Wanneer men dit uitgangspunt voor ogen houdt, zouden naar de mening van de ondergetekende zowel het gewicht van de overtreden statutaire bepaling(en) als de frequentie waarmee de statuten worden overschreden, een rol kunnen spelen bij de beantwoording van voormelde vraag.

Artikel 2.1.10d lid 1. Met de Commissie is de ondergetekende van oordeel dat overeenkomstige toepassing van de artikelen 2.1.10–2.1.10*c* op samenwerkingsvormen zonder rechtspersoonlijkheid zich niet in alle gevallen even gemakkelijk laat denken. Bij dit artikel is in hoofdzaak gedacht aan de vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid die in Boek 7 geregeld zullen worden. Dit is ook de reden dat de onderhavige bepaling volgens de slotbepaling van Hoofdstuk 6, artikel I aanhef en onder D, voorshands vervalt (men vergelijke de memorie van toelichting bij die bepaling).

Artikel 2.1.10d lid 2. De vraag of de ontbindingsmogelijkheid van de artikelen 2.1.10 en 2.1.10*a* ook van toepassing moet zijn op kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen is, zoals de Commissie terecht opmerkt, reeds aan de orde geweest bij de behandeling van het wetsontwerp tot vaststelling van Boek 2. Voornamelijk omdat het hier een gevoelige materie betreft, heeft de toenmalige ambtsvoorganger van de ondergetekende gevolg gegeven aan de destijds vanuit de Tweede Kamer naar voren gekomen wens de toepasselijkheid van de artikelen 2.1.10 en 2.1.10*a* op kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen uit te sluiten. Onder deze omstandigheden meent de ondergetekende geen vrijheid te kunnen vinden zijnerzijds voor te stellen terug te keren tot het stelsel dat ook kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen ontbonden kunnen worden, wanneer doel of werkzaamheid in strijd is met de openbare orde of de goede zeden.

Hierbij merkt hij nog op dat hij het oordeel van de Commissie onderschrijft dat de Grondwet zich niet verzet tegen de toepassing van de artikelen 2.1.10 en 2.1.10*a* op kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen. Hij kan zich geheel verenigen met hetgeen zijn toenmalige ambtsvoorganger daaromtrent bij de openbare behandeling van het wetsontwerp tot vaststelling van Boek 2 heeft opgemerkt (zie *Handelingen* Tweede Kamer zitting 1957–1958 p. 2528).

Artikelen 2.1.10e en 2.1.10f. De mening van de Commissie dat door een omzetting de oorspronkelijke rechtspersoon ontbonden wordt en een nieuwe rechtspersoon ontstaat, is juist. Dit blijkt reeds uit artikel 2.1.10*f* lid 2; men zie ook de opmerking van de regeringscommissaris, prof. Drion, *Handelingen* Eerste Kamer zitting 1959–1960, p. 2282, rechter kolom, eerste onvolledige alinea. Ook de in hoofdstuk 4 van het ontwerp-Invoeringswet in enige fiscale wetten voorgestelde wijzigingen berusten op deze gedachte: men zie de voorgestelde bepalingen van artikel 28*a* Wet op de Vennootschapsbelasting 1969 (artikel LXXV onder D van hoofdstuk 4), artikel 33 derde lid Successiewet 1956 (artikel LXXXI van hoofdstuk 4) en artikel 15 eerste lid letter *f* Wet op belastingen van rechtsverkeer (artikel LXXXII onder B van hoofdstuk 4).

Artikel 2.1.10*e* lid 2 is gewijzigd in verband met de wijziging van artikel 2.2.1.4 lid 6; voor een toelichting daarop zij verwezen naar de laatste opmerking omtrent dit artikel in deze memorie. Naar de ondergetekende vertrouwt, heeft de gewijzigde tekst van de bepaling bovendien het voordeel dat zij geen aanleiding meer geeft tot de door de Commissie als mogelijk veronderstelde a contrario redenering.

Artikel 2.1.10h. De vraag van de Commissie of niet aan de rechter een discretionaire bevoegdheid gegeven dient te worden, hetgeen bewerkstelligd kan worden door „verklaart" te vervangen door „kan verklaren" moet naar het oordeel van de ondergetekende ontkennend worden beantwoord. Ongetwijfeld is het juist dat de rechtbank dient te onderzoeken of de omstandigheid die volgens de statuten ontbinding van de rechtspersoon meebrengt, zich in feite voordoet. Komt zij tot de conclusie dat dit niet het geval is dan dient het verzoek of de vordering te worden afgewezen. Maar indien de rechtbank tot een bevestigende beantwoording komt moet de verzochte of gevorderde verklaring worden gegeven: voor een discretionaire bevoegdheid van de rechter is dan geen plaats.

Artikel 2.1.11a is in het gewijzigd ontwerp vervallen. Het artikel regelde een deel van de publicatie in geval van ontbinding van rechtspersonen, die overigens voor elk van de rechtsvormen afzonderlijk – zij het voor de stichting onvolledig – was geregeld: artikelen 2.2.1.25 lid 2, 2.3.6.2, 2.3A.6.2 en 2.4.15. Het eerste lid van artikel 2.1.11*a* is daarnaast overbodig. De in het tweede lid voorgeschreven inschrijving in het register door de zorg van de griffier past beter in de speciale bepalingen, die voor de andere gevallen van inschrijving aangeven op wie de verplichting daartoe rust. De bovengenoemde bepalingen zijn met het oog daarop aangevuld; alleen is het onvolledige artikel 2.4.15 lid 2 vervangen door een nieuw tweede lid van artikel 2.4.13, dat een volledige regeling geeft.

Nu krachtens de wet op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (Wet van 3 mei 1971, *Stb.* 286) de verplichting tot publikatie van de statuten en de wijzigingen daarin in de *Nederlandse Staatscourant* voor de vennootschappen is vervallen door wijzigingen van de artikelen 36*f*, 36*g*, 40*a* en 45*e* W.v.K., en in verband daarmede ook voor de verenigingen deze publikatieplicht vervalt (zie de artikelen 2.2.1.5 en 2.2.1.19 en hetgeen daaromtrent in deze memorie wordt opgemerkt), heeft het weinig zin de ontbinding van rechtspersonen wel op deze wijze bekend te maken (behalve voor zover dit voortvloeit uit artikel 30*a* Handelsregisterwet). In de bepalingen omtrent de ontbinding is de verplichting daartoe dan ook vervallen.

Opgemerkt zij dat de gevallen waarin een rechtspersoon kan worden ontbonden, niet voor elke categorie dezelfde zijn; daartoe zij verwezen naar de artikelen 2.2.1.25, 2.3.6.1, 2.3A.6.1 en 2.4.13. Daarom lenen deze artikelen zich ook niet tot samenvoeging in titel 2.1.

TITEL 2.2

Verenigingen. In het voorlopig verslag wordt opgemerkt dat onder het nieuwe recht een groot aantal clubs en gezelschappen „verenigingen" zullen zijn en als zodanig ook rechtspersoonlijkheid zullen bezitten. Voorts wordt terecht vermeld dat niet elk gezelschap als vereniging kan worden aangemerkt en uit dien hoofde rechtspersoonlijkheid bezit.

Vindt oprichting na de inwerkingtreding van Boek 2 plaats, dan is er een vereniging, indien de oprichters een rechtspersoon constitueren (artikel 2.2.1.1), d.w.z. een lichaam dat zelfstandig aan het rechtsverkeer gaat deelnemen en drager van rechten en verplichtingen is. Viel de oprichting vóór de inwerkingtreding, dan is vereist dat er een vereniging is (artikel 38 Overgangsbepalingen in verband met Boek 2); ook hier moet worden gedacht aan een zelfstandige organisatie die aan het rechtsverkeer deelneemt.

Het lijkt de ondergetekende geen aanbeveling te verdienen in de wettelijke definitie het element van de wil of de bedoeling van de oprichters op te nemen. Uiteraard moet de oprichtingshandeling aan zekere vereisten voldoen, wil ze als rechtshandeling kunnen worden aangemerkt, maar er bestaat geen goede grond om dit in het bijzonder bij de oprichting van een vereniging tot uitdrukking te brengen, nog daargelaten dat de wil daartoe op zichzelf niet een voldoende criterium vormt (vgl. artikelen 3.2.2–3.2.3*a* gewijzigd ontwerp B.W.). De „partijbedoeling" is hier niet meer beslissend dan bij elke andere rechtshandeling.

Blijkens het voorlopig verslag vraagt de commissie zich af of artikel 2.2.1.1 lid 1 niet tot rechtsonzekerheid leidt, omdat voor derden niet altijd duidelijk zal zijn, of groepen, zoals aktiegroepen, als vereniging bestaan of niet, in het bijzonder wanneer statuten ontbreken. De commissie neigt tot het oordeel dat een gezelschap slechts dan als vereniging (met rechtspersoonlijkheid) moet worden erkend, wanneer de leden/oprichters hebben gezorgd voor een akte van oprichting met statuten en deze statuten de regels en doelstelling van de vereniging bevatten.

In het belang van derden acht de ondergetekende zulk een beperking niet wenselijk. Men bedenke toch dat het juist voor derden van belang kan zijn dat zij niet slechts verhaal hebben op degenen die onder de naam van een organisatie hebben gehandeld, maar ook op het vermogen van die organisatie zelf. Door een organisatie rechtspersoonlijkheid te ontzeggen, sluit men voor derden verhaal op haar af. Dit geldt ook voor onrechtmatige daden, waarvan de commissie een voorbeeld geeft. Overigens zal bij onrechtmatige daad, ongeacht of de „groep" al dan niet rechtspersoonlijkheid heeft, gewoonlijk primair de materiële dader aansprakelijk zijn; in bepaalde gevallen zal echter de onrechtmatige daad mede aan de rechtspersoon kunnen worden toegerekend. Door de erkenning als rechtspersoon verliest de derde derhalve geen recht; integendeel, hij krijgt er een verhaalsobject, de kas der vereniging, bij.

Uit het oogpunt van derden-bescherming zijn er geen termen het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid te beperken; juist de bezwaren tegen het thans geldende stelsel hebben tot de keuze van artikel 2.2.1.1 lid 1 geleid.

In dit licht bezien kunnen ook processuele bezwaren, als bedoeld in het voorlopig verslag, moeilijk zwaar wegen. In het daar genoemde voorbeeld van brandstichting door een aktiegroep zullen in de eerste plaats degenen die zich daaraan hebben schuldig gemaakt, worden aangesproken; de bijkomende mogelijkheid van aansprakelijkheid van een verenigingrechtspersoon komt pas aan de orde, indien de onrechtmatige daad rechtens ook geldt als onrechtmatige daad van de rechtspersoon dan wel aansprakelijkheid van de rechtspersoon bestaat op grond van artikel 1403 B.W. Of er zulk een verenigingrechtspersoon is, zal in twijfelgevallen moeten worden afgeleid uit de wijze waarop zij zich in het rechtsverkeer gedraagt, b.v. of zij als zelfstandige organisatie gelden inzamelt en daartoe bank- of girorekeningen op haar naam heeft staan.

Ook naar het oordeel van de ondergetekende verdient het stellig de voorkeur dat een vereniging notarieel verleden statuten bezit, maar de ontzegging van rechtspersoonlijkheid deugt niet als sanctie. Passende maatregelen die derden niet schaden, behelst artikel 2.2.1.7. Juist ten gevolge daarvan zal aan het optreden van verenigingen zonder notarieel verleden statuten in het rechtsverkeer nauwelijks of geen praktisch bezwaar zijn verbonden.

Voor het verkrijgen van volledige rechtsbevoegdheid geldt het vereiste van opneming der statuten in een notariële akte. De ondergetekende meent dat het van belang is niet van dit vereiste af te zien door b.v. ook een akte opgemaakt door een advocaat toe te laten. De notaris is in ons rechtsbestel de jurist die gespecialiseerd is in het opmaken van authentieke akten waaronder de partij-akten een belangrijke plaats innemen. Het is ongewenst ook aan anderen de bevoegdheid te geven partij-akten te verlijden. Men bedenke daarbij dat krachtens de Wet op het notarisambt de totstandkoming enz. van de notariële akte met allerlei waarborgen is omringd, die elders ontbreken. Ook bij de coöperatieve vereniging, de naamloze en de besloten vennootschap en de stichting worden notarieel verleden statuten verlangd.

Uit het bovenstaande blijkt dat de ondergetekende het wettelijk stelsel van Boek 2 wil handhaven. Een vergelijking tussen de vereniging en de naamloze vennootschap, waarvoor het voorlopig verslag de aandacht vraagt, gaat z.i. mank. Zou aan de vereniging voor het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid het vereiste van een akte van notaris, of eventueel advocaat, worden gesteld, dan zou het euvel van de vereniging zonder rechtspersoonlijkheid worden gecontinueerd met alle juridische problemen die daaraan zijn verbonden. Zulk een euvel bestaat niet bij de naamloze vennootschap; voor zover het zich daar zou kunnen voordoen, kent artikel 2.3.1.7*b* de oplossing van ontbinding. Voor een vereniging zonder notarieel verleden statuten zou deze sanctie echter te zwaar zijn en het bovengenoemde euvel zou men er niet mee kwijtraken. Voor zover men de vereniging zonder notarieel verleden statuten met enige vennootschapsvorm zou willen vergelijken, komt daartoe veeleer de vennootschap onder firma in aanmerking; het ligt nu in de bedoeling ook haar, indien zij openbaar is, in het nieuwe B.W. rechtspersoonlijkheid toe te kennen.

Grote verenigingen. Op de vraag of de ondergetekende niet van oordeel is dat voor „grote verenigingen" evenals voor „grote vennootschappen" een bijzondere regeling wenselijk zou zijn, moge het volgende worden geantwoord. Het regiem van de grote vennootschap berust op de overweging dat de n.v. en b.v. als ondernemingsvormen kunnen worden geduid, dat er in de grote n.v. en b.v. als regel een grote zelfstandigheid van het bestuur bestaat, dat de aandeelhouders bovenal kapitaalverschaffers zijn die hun aandelen veelal primair zien als belegging. Bij zulk een structuur past het, de ondernemingsraad gelijke invloed op de raad van commissarissen toe te kennen als de aandeelhoudersvergadering, en de raad van commissarissen onder meer de benoeming van de directie op te dragen. Bij de vereniging, ook indien deze groot is, ontbreken de elementen waarop zulk een structuur kan worden gebouwd. Het doel van de vereniging, in het bijzonder wanneer dat van ideële aard is, laat zich moeilijk met zulk een structuur verenigen. Ook is de positie van de ledenvergadering niet vergelijkbaar met die van een aandeelhoudersvergadering. Het is de ondergetekende niet gebleken dat in de kringen van grote verenigingen en hun personeel een zodanige structuur als maatschappelijk wenselijk wordt beschouwd, ook niet waar men, zoals bij vakverenigingen, van het nut van zulk een structuur voor de grote vennootschappen wèl overtuigd is.

Artikelen 2.2.1.4, 2.2.1.4a en 2.2.1.7. Het is de bedoeling dat een vereniging waarvan de statuten in een notariële akte zijn opgenomen – bij de oprichting volgens artikel 2.2.1.4 of later volgens artikel 2.2.1.4*a* – volledige rechtsbevoegdheid heeft, ook al bevat die akte gebreken. De sanctie op de naleving van de voorschriften van artikel 2.2.1.4 leden 2 en 4 is niet het gemis van volledige rechtsbevoegdheid, doch aansprakelijkheid van de notaris en het risico van ontbinding (artikel 2.2.1.4 leden 5 en 6). Toegegeven moet worden, dat de tekst van het ontwerp, en met name artikel 2.2.1.7, op dit punt niet geheel duidelijk is. De ondergetekende heeft dit artikel dan ook naar aanleiding van de opmerking der commissie enigszins aangepast; artikel 2.2.1.4 lid 1 daarentegen kan onveranderd blijven: de notariële oprichtingsakte moet wel degelijk voldoen aan de vereisten gesteld bij de leden 2 en 3, doch de niet-nakoming leidt tot een andere sanctie dan het gemis van de volledige rechtsbevoegdheid.

Artikel 2.2.1.4. Lid 4 bevat een aantal minimumvereisten die voor elke vereniging gelden. Niet elke vereniging kent haar leden echter rechten toe welke niet reeds in de wet zijn omschreven; men denke in het bijzonder aan verenigingen met een ideëel doel. Daarom kan ook niet een algemeen voorschrift omtrent het opnemen van lidmaatschapsrechten worden gegeven. Men mag er overigens wel op vertrouwen dat een omschrijving van de rechten der leden, indien deze worden toegekend, niet in de statuten zal worden vergeten.

Het woord „is" in de eerste zin van lid 5 is overeenkomstig de opmerking in het voorlopig verslag veranderd in „wordt".

Een bevoegdheid tot omzetting in een vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid in geval van enig gebrek in de akte past slecht in het systeem van ontwerp, zoals dat hierboven is uiteengezet. Een gebrek in de akte brengt immers niet mee dat artikel 2.2.1.7 van toepassing is; het gevolg zou zijn dat, in strijd met dit artikel, een vereniging volledige rechtsbevoegdheid mist, hoewel haar statuten in een notariële akte zijn opgenomen. Men mag aannemen dat de vereniging het wel niet op een ontbinding zal willen laten aankomen, maar zou dat een enkele maal toch het geval zijn, dan is het beter dat de vereniging inderdaad verdwijnt, en dat dan eventueel een vereniging zonder notariële akte, en zonder volledige rechtsbevoegdheid wordt opgericht. Ter tegemoetkoming aan de in het voorlopig verslag ontwikkelde bezwaren is wel de tweede zin van lid 6 aldus gewijzigd, dat de rechter pas na afloop van de termijn de beslissing tot ontbinding geeft. De artikelen 2.1.10*e* en 2.2.2.2 lid 4 hebben in verband hiermede een wijziging van gelijke strekking ondergaan.

Artikelen 2.2.1.5 en 2.2.1.5a. Bij registratie van verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid bestaat slechts een gering belang. Verwacht mag worden dat verenigingen die in enigszins belangrijke mate aan het rechtsverkeer deelnemen, verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid zullen zijn.

Bovendien zijn er belangrijke praktische bezwaren verbonden aan een registratieverplichting voor verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid. Wegens hun aantal zou deze verplichting een aanzienlijke uitbreiding van de administratie der Kamers van Koophandel en hun financiële lasten meebrengen. Daarbij komt de vrees dat men van de nakoming – in het bijzonder ook het bijhouden van de wisselingen in de samenstelling van de besturen – geen al te hoge verwachtingen moet koesteren bij deze categorie van verenigingen. Van een

registratie van gegevens die in belangrijke mate zijn verouderd, hebben derden meer last dan gemak. Wegens artikel 2.2.1.7 lid 2 heeft bovendien de sanctie van artikel 2.2.1.4 lid 3 bij deze verenigingen geen betekenis.

De voor- en nadelen tegen elkaar afwegend, is de ondergetekende tot de conclusie gekomen dat de registratie beter kan blijven beperkt tot de verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid.

Nu ook voor naamloze vennootschappen de publikatie van de statuten in de *Nederlandse Staatscourant* is vervallen, is de publikatieplicht voor de vereniging evenzo beperkt tot de registratie. Deze wijziging heeft tevens enige wijzigingen in de artikelen 2.2.1.19 en 2.2.1.25 ten gevolge.

Door een uitbreiding van artikel 2.2.1.5*a* is het systeem van ontbinding van verenigingen zo nauw mogelijk aangepast bij dat voor vennootschappen. Het nieuwe eerste lid geldt voor alle verenigingen, het tweede en het derde lid gelden voor de verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid; voor deze laatste zal aldus een regiem gelden dat geheel vergelijkbaar is met de artikelen 2.3.1.7*a* en 2.3.1.7*b*, zij het dat voor de vereniging uiteraard met artikel 2.2.1.4*a* rekening wordt gehouden.

Bepalingen overeenkomstig artikel 2.3.1.7*c* passen niet in het systeem van Boek 2 ten aanzien van de vereniging. In het gedeelte van deze memorie dat betrekking heeft op Titel 2.2 in het algemeen, heeft de ondergetekende reeds uiteengezet waarom dit systeem voor de vereniging de voorkeur verdient, en waarom hier een verschil bestaat met het regiem voor de naamloze en besloten vennootschap.

Artikel 2.2.1.5. Omtrent de vraag of inschrijving in een centraal register de voorkeur heeft boven inschrijving bij de Kamers van Koophandel, zij het volgende opgemerkt. Derden zal het in de regel weinig moeite kosten te weten te komen waar een vereniging haar woonplaats heeft; zij weten dan ook, tot welke Kamer van Koophandel zij zich moeten wenden om de beschikking te krijgen over de nodige gegevens der vereniging. Voor de toegankelijkheid heeft een centraal register dan ook nauwelijks of geen voordeel. Een niet te onderschatten nadeel, aan zulk een register verbonden, is het zeer grote aantal der verenigingen dat centraal zou moeten worden geregistreerd, waarvan waarschijnlijk de meerderheid van plaatselijk of streekbelang is.

Met het vervallen van het oude eerste lid, dat de openbaarmaking in de Staatscourant regelde, komt tevens een einde aan de verwarring welke de Commissie vreest voor de interpretatie van de eerste drie leden. Het vroegere tweede lid is thans gesplitst in een nieuw eerste lid (inschrijving van de vereniging en nederlegging van statuten) en het tweede lid (inschrijving van de bestuurders).

De niet-nakoming van de verplichting tot inschrijving van de gegevens omtrent de bestuurders heeft niet hun persoonlijke aansprakelijkheid tot gevolg, zoals ook blijkt uit de tekst, welke in dit opzicht overeenstemt met die van artikel 2.3.1.7. Het achterwege laten van deze inschrijving betekent een onjuistheid of onvolledigheid, waarvoor het vierde lid een passende sanctie biedt.

Voor wat de niet nakoming van de verplichting tot nederlegging der statuten betreft, is in het gewijzigd ontwerp in overeenstemming met artikel 2.4.4 lid 2 thans de sanctie van persoonlijke aansprakelijkheid van de bestuurders opgenomen; ook overigens zijn de leden 1 en 3 zoveel mogelijk met dit artikel en met de artikelen 2.3.1.7 en 2.3A.1.6 in overeenstemming gebracht. Voor de sanctie op het nalaten van de nederlegging van statutenwijzigingen zij verwezen naar artikel 2.1.4*a*. Aan een bepaling overeenkomstig artikel 31 Handelsregisterwet bestaat daarnaast geen behoefte; zie ook de toelichting op artikel 2.1.4*a* in de memorie van toelichting op dit ontwerp.

In het ontwerp wordt thans ook de Kamer van Koophandel bevoegd verklaard zich tot de rechter te wenden tot verbetering van de inschrijving; vgl. de artikelen 28 en 28*a* Handelsregisterwet.

Artikel 2.2.1.5a. Verwezen moge worden naar de beantwoording van de opmerkingen bij de artikelen 2.2.1.5 en 2.2.1.5*a*.

Zoals daar is opgemerkt, is het artikel uitgebreid om een zo nauw mogelijke aansluiting te verkrijgen met de artikelen 2.3.1.7*a* en *b* voor de n.v. en artikel 2.3A.1.7 en 8 voor de b.v.; zie ook artikel 2.4.4*a* voor de stichting.

Artikel 2.2.1.7. Bij de bespreking van de opmerkingen inzake de artikelen 2.2.1.4, 2.2.1.4*a* en 2.2.1.7 is reeds de wijziging welke dit artikel heeft ondergaan, besproken.

Artikel 2.2.1.19. Het laatste lid is gewijzigd wegens het vervallen van artikel 2.2.1.5 lid 1 (oud); tevens is de tekst van het laatste lid aangepast aan die van artikel 2.2.1.5 (nieuw).

Artikel 2.2.1.25. Ook in het tweede lid van dit artikel is het voorschrift tot publikatie in de *Nederlandse Staatscourant* vervallen, terwijl voorts is toegevoegd een bepaling omtrent de inschrijving voor het geval van ontbinding als bedoeld onder *d* van het eerste lid. Dit is een gevolg van de herziening van de bepalingen die betrekking hebben op de bekendmaking van de ontbinding van rechtspersonen en die in deze memorie zijn toegelicht bij het vervallen artikel 2.1.11*a*.

Coöperatieve verenigingen en onderlinge waarborgmaatschappijen. Omtrent de coöperatieve vereniging en de onderlinge waarborgmaatschappij – „de coöperatie" naar de terminologie van het voorlopig verslag – die niet bij notariële akte is opgericht, moge de ondergetekende het volgende opmerken.

Uit artikel 2.2.2.2 – en ook uit artikel 43 van de overgangsbepalingen van wetsontwerp **11 416** – blijkt dat het de bedoeling is, een zodanige rechtsfiguur zoveel mogelijk uit te sluiten. In de praktijk zal dit doel naar de mening van de ondergetekende ook worden bereikt. Zoals in het voorlopig verslag wordt opgemerkt, zal het voor een coöperatie te bezwaarlijk zijn geen registergoederen te kunnen verkrijgen (artikel 2.2.1.7 lid 1). Bovendien zijn degenen die namens haar handelen, persoonlijk aansprakelijk (artikel 2.2.1.7 lid 2) en wordt zij volgens artikel 2.2.2.2 lid 4 door de mogelijkheid van ontbinding bedreigd.

Wil men verder gaan en ook theoretisch de mogelijkheid van een coöperatie zonder notariële oprichtingsakte uitsluiten, dan is de enige weg daartoe de sanctie van nietigheid. Met het oog op de rechtszekerheid en het belang van derden verdient het echter geen aanbeveling deze weg te volgen: niemand – en zeker niet een derde te goeder trouw – is ermee gebaat, als een organisatie die aan het rechtsverkeer deelneemt, achteraf nietig blijkt te zijn.

Deze overweging vormt de achtergrond van de artikelen 2.2.1.5*a* (nieuw), 2.3.1.7*a-c*, 2.3A.1.7-9 en 2.4.4*a*. Zij beperken de rechtsgevolgen van gebreken in de oprichting van vennootschappen en stichtingen zoveel mogelijk; voorts behelzen zij onaantrekkelijke rechtsgevolgen voor degenen die een verzuim plegen, maar die gevolgen worden niet op derden afgewenteld.

Voor de vereniging is een systeem gekozen dat enigszins afwijkt van dat voor de naamloze en besloten vennootschap en de stichting, maar dat op gelijksoortige overwegingen berust: het ontbreken van een notarieel verleden akte leidt niet tot nietigheid, maar tot het onthouden van volledige rechtsbevoegdheid. Voorts is het gevolg dat de bestuurder voor de door hem verrichte rechtshandelingen naast de vereniging hoofdelijk aansprakelijk is. Dit rechtsgevolg is hinderlijk genoeg voor verenigingen die in belangrijke mate aan het rechtsverkeer deelnemen, maar schaadt derden niet. Voor de coöperatie komt daarbij dan nog artikel 2.2.2.2 dat een uitdrukkelijk voorschrift inzake de notariële akte bevat, met een daaraan verbonden sanctie. Deze sanctie – die trouwens vooral preventieve werking zal hebben – komt de ondergetekende voldoende voor: verwacht mag worden dat, zodra zich in de praktijk moeilijkheden zullen voordoen, het openbaar ministerie en de rechter zullen ingrijpen.

Artikel 2.2.2.1 lid 2; produktie-coöperaties. Uit het voorlopig verslag blijkt dat er hier en daar twijfel bestaat, of de definitie van artikel 2.2.2.1 lid 2 wel ruim genoeg is om mede de produktie-coöperatie te omvatten. Coöperaties van deze aard plegen niet alleen overeenkomsten af te sluiten met de leden, maar ook met derden. Voor zover deze overeenkomsten van andere aard zijn dan die met de leden, is er geen moeilijkheid: het spreekt vanzelf dat de coöperatie in de uitoefening van haar bedrijf met derden in contact treedt, b.v. voor de levering van materialen en de afzet van produkten.

Moeilijkheden worden echter gevreesd met betrekking tot produktie-coöperaties waarin niet alleen de leden, maar ook derden buiten de lidmaatschapsovereenkomst, doch overigens op gelijke voet, b.v. door een arbeidsovereenkomst, aan de coöperatie zijn verbonden.

De wettelijke definitie staat hieraan evenwel geenszins in de weg. Zij bepaalt niet anders dan dat de coöperatie zich, anders dan bijkomstig, ten doel moet stellen in bepaalde stoffelijke behoeften van haar leden te voorzien door met hen overeenkomsten te sluiten in het bedrijf, dat zij te dien einde ten behoeve van haar leden uitoefent. Met andere woorden, het doel van coöperatie om in de stoffelijke behoeften van haar leden te voorzien, daartoe een bedrijf uit te oefenen, en in de uitoefening van dat bedrijf met die leden overeenkomsten te sluiten, mag niet bijkomstig, d.i. van ondergeschikte betekenis, voor haar zijn. Met name betekent „anders dan bijkomstig" niet: in hoofdzaak, overwegend. Voor een kwantitatieve weging of het aantal overeenkomsten met leden, of de waarde van de prestaties die daaruit voortvloeien, het aantal of de waarde van overeenkomsten met derden overtreft, is dan ook geen plaats.

Dat zij behalve overeenkomsten met haar leden, tevens in belangrijke mate overeenkomsten met derden sluit, is, behoudens het bepaalde in artikel 2.2.2.9 onder *a*, geen bezwaar. Anders wordt het alleen als de vereniging b.v. een uitsluitend of vrijwel uitsluitend zuiver ideëel doel heeft, of de stoffelijke belangen der leden zou willen dienen door niet of nauwelijks met hen, maar (bijna) alleen met derden overeenkomsten in de uitoefening van haar bedrijf te sluiten.

Uit dien hoofde ziet de ondergetekende ook bezwaar tegen de geopperde definitie volgens welke het doel der coöperatie niet meer zou behoeven in te houden dan te voorzien in bepaalde stoffelijke behoeften van haar leden door te dien einde ten bate van haar leden een bedrijf uit te oefenen. Uit deze definitie zou immers een essentieel element van de coöperatie, nl. het sluiten van overeenkomsten met de leden ter uitvoering van haar doel, zijn verdwenen.

Blijkens het bovenstaande is evenmin gewettigd de vrees dat een coöperatie zich niet in hoofdzaak zou mogen toeleggen op het bevredigen van niet-stoffelijke behoeften der leden: vereist is slechts dat in haar doelstelling het dienen van de stoffelijke behoeften niet bijkomstig, niet van geheel ondergeschikte betekenis, mag zijn.

Artikel 2.2.2.1 lid 2; flatcoöperaties. Een flatcoöperatie kan evenals onder het huidige recht, worden geacht het bedrijf van het exploiteren van een onroerend goed uit te oefenen. Uit dien hoofde behoeft dan ook naar de mening van de ondergetekende, tegen de coöperatieve flatvereniging geen bezwaar te worden gemaakt.

Artikel 2.2.2.2. De tweede zin van het laatste lid is in overeenstemming gebracht met die van de artikelen 2.1.10*e* en 2.2.1.4 lid 6; zie de toelichting bij de laatstgenoemde bepaling in deze memorie.

TITELS 2.3, 2.3A, 2.5 EN 2.6

In het gewijzigd ontwerp zijn, voor wat het vennootschapsrecht betreft, niet alleen de wijzigingen opgenomen die in deze memorie zijn toegelicht, doch ook, zoals reeds opgemerkt, de wijzigingen ter aanpassing aan de definitieve tekst van de wetten van 29 april, 3 mei en 6 mei 1971, *Stb.* 285–289, waarin het vennootschapsrecht ingrijpend werd gewijzigd; artikel 2.3A.3.8 is in overeenstemming gebracht met artikel 57*s* Wetboek van Koophandel zoals dat door artikel 83 van de Wet op de Accountants-administratieconsulenten is gewijzigd. Bovendien werd titel 2.3A, inzake de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid zonder verwijzingen naar titel 2.3 in het ontwerp opgenomen; de genoemde titel bevat nu de geheel „uitgeschreven" redactie. Ten gevolge van de wijzigingen correspondeert de tekst van het ontwerp thans wat deze wijzigingen betreft, vrijwel geheel met de Doorlopende Tekst van de Titels 2.3, 2.3A, 2.5 en 2.6, welke als stuk nr. 5 van ontwerp **11 005** reeds eerder aan de Kamer werden overgelegd.

Op een aantal punten evenwel zijn enige verbeteringen aangebracht, die sinds de totstandkoming van de bovengenoemde wetten wenselijk bleken, en wel in de volgende artikelen.

In de artikelen 2.3.3.14 en 2.3.3.15 is nu een duidelijk onderscheid gemaakt tussen het accountantsverslag en de accountantsverklaring. Het eerste, dat bijv. aanwijzingen inhoudt voor de wijze van administratie, is bestemd voor intern gebruik van het bestuur, en wordt mede aan de raad van commissarissen uitgebracht. De verklaring houdt in het oordeel van de deskundige over de jaarrekening; deze is bestemd voor de aandeelhoudersvergadering en vergezelt de jaarrekening bij de publikatie.

Artikel 2.3.5A.1, lid 3, onder *b*, dat een omschrijving geeft van de „internationale houdstermaatschappij", heeft een wat gewijzigde redactie verkregen; er is naar gestreefd deze redactie iets te verduidelijken, zodat bijv. niet meer de vraag behoeft te rijzen, of onder de omschrijving ook een holding valt die alleen haar eigen deelnemingen beheert en financiert, en niet tevens die van andere rechtspersonen.

In artikel 2.3.5A.12 lid 1 is het woord „tot" aan het slot van de aanhef vervangen door het iets ruimere „omtrent".

Overeenkomstige wijzigingen zijn ook in titel 2.3A opgenomen.

De redactie van de tweede leden van de artikelen 2.5.2.8, 2.5.2.9 en 2.5.3.2. is enigszins aangepast; zo wordt aan het slot in plaats van „de mededinging" de iets ruimere term „het economisch verkeer" gebezigd. In het laatstgenoemde artikel is de uitzondering van het tweede lid, overeenkomstig de oorspronkelijke tekst van artikel 28 lid 2 van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen, beperkt tot de regel van de *laatste zin* van het eerste lid, nl. de vermelding van lonen en sociale lasten; deze beperking was bij de wet van 3 mei 1971, *Stb.* 287, per abuis vervallen.

In de artikelen 2.5.2.14, lid 6, 2.5.2.15, lid 3, en 2.5.3.3, lid 3, die speciale bepalingen voor bankinstellingen inhouden, is aan de opsomming de vermelding van door de Minister van Financiën aan te wijzen kredietinstellingen toegevoegd; gedacht is aan instellingen als de Nationale Investeringsbank N.V., de Bank voor Nederlandse Gemeenten N.V. en de Nederlandse Waterschapsbank N.V., terwijl voorts kan worden gedacht aan aanwijzing van de kredietinstellingen die tot de groep der voorschotbanken behoren.

Het derde lid van artikel 2.5.4.3 is gebracht in de vorm die artikel 33, lid 3, van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen heeft verkregen bij artikel XV van de wet van 5 juli 1972, *Stb.* 391.

In artikel 2.5.5.2 – dat artikel 38*a* van de Wet op de jaarrekening vervangt – is het derde lid meer in overeenstemming gebracht met artikel 2.3A.3.12; dit heeft tot gevolg dat een besloten concernvennootschap die tot publikatie is verplicht, niet kan volstaan met een beknopte balans, als de moedervennootschap zich niet aansprakelijk stelt (zodat zij dan krachtens artikel 2.3A.3.12 ook geheel van publikatie mag afzien), en voorts dat een vennootschap niet met een beknopte balans of jaarrekening kan volstaan, als de moedermaatschappij niet publiceert volgens de normen van de Nederlandse wet.

In artikel 2.6.3 is de toekenning aan houders van certificaten van de bevoegdheid tot het verzoeken van een enquête beperkt tot de houders van certificaten die met medewerking van de vennootschap zijn uitgegeven. Dit is in overeenstem-

ming met de regeling van de positie van certificaathouders in het algemeen; zie met name afdeling 2.3.4.

Voorts is de redactie van de artikelen 2.3.1.1 en 2.3.2.8 zoveel mogelijk in overeenstemming gebracht met die van de overeenkomstige artikelen 2.3A.1.1 en 2.3A.2.7; voor artikel 2.3.2.8 zij mede verwezen naar het voorlopig verslag en de memorie van antwoord op dit artikel.

Ten slotte is in het ontwerp mede verwerkt de tekst van het wetsontwerp tot verduidelijking van de regeling omtrent de vrijwillige toepassing van de artikelen 52*h*–52*n* Wetboek van Koophandel (Wetsontwerp **11 823**).

TITELS 2.3 EN 2.3A

Artikelen 2.3.1.1 en 2.3A.1.1, leden 2. In de parlementaire behandeling van wetsontwerp **3769** tot vaststelling van Boek 2 nieuw B.W. is het vraagstuk van de oprichting van een „eenmansvennootschap" reeds ter sprake geweest. Zowel in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 59) als in die aan de Eerste Kamer (blz. 11) zijn door de toenmalige ambtsvoorgangers van de ondergetekende bezwaren aangevoerd tegen de wens de oprichting van een n.v. bij eenzijdige rechtshandeling mogelijk te maken. Bij de totstandkoming van Boek 2 is het vereiste van een meerzijdige rechtshandeling gehandhaafd. De wettelijke regeling gaat uit van de naamloze vennootschap als samenwerkingsvorm: dat blijkt niet alleen reeds uit de naam, maar ook uit de regeling van de positie van de aandeelhoudersvergadering. Het vereiste van een meerzijdige oprichtingshandeling sluit daarbij aan. De ondergetekende zou daar thans geen verandering in willen brengen, nu ook de wetgeving der omringende landen dit vereiste stelt.

De tweede zin van artikel 2.3.1.1 lid 1 is in overeenstemming gebracht met die van artikel 2.3A.1.1 lid 1.

Artikelen 2.3.1.7–7b (artikelen 2.3.A.1.6–8). Het vereiste van openbaarmaking van de akte van oprichting en van de verklaring van geen bezwaar is, in overeenstemming met het geldende recht, vervallen. Voorts is, overeenkomstig artikel 2.4.4 lid 3, en het nieuwe artikel 2.2.1.5 de sanctie van persoonlijke aansprakelijkheid gesteld op het nalaten van de verplichting tot nederlegging van de statuten (artikelen 2.3.1.7 en 2.3A.1.6); ook overigens zijn de laatstgenoemde artikelen zoveel mogelijk aangepast aan de artikelen 2.4.4 en 2.2.1.5, met dien verstande dat rekening diende te worden gehouden met artikel 8 Handelsregisterwet.

Artikel 2.3.1.7b (artikel 2.3A.1.8). Zodra een vennootschap is ingeschreven, treedt zij openlijk en voor derden kenbaar in het rechtsverkeer op. De belangen bij de handhaving van haar bestaan wegen dan zwaarder dan in de periode voordien, hetgeen nog sterker gaat spreken naarmate de tijd verstrijkt. Het verdient de voorkeur de rechter in de gelegenheid te stellen in de periode na de inschrijving de verschillende belangen tegen elkaar af te wegen. Zolang de inschrijving nog niet heeft plaatsgevonden, moet de sanctie op gebreken in de oprichtingshandeling de doorslag geven. Vandaar dat artikel 7*a* de rechter tot ontbinding bevoegd verklaart, maar artikel 7*b* hem daartoe verplicht.

Artikel 2.3.1.7c lid 5 (artikel 2.3.A.1.9). Door een wijziging van de tekst – waardoor het onderwerp in het enkelvoud is geplaatst – is de onzekerheid weggenomen: het is thans duidelijk dat elk voor zijn eigen handelingen aansprakelijk is; vgl. ook de artikelen 2.3.1.7 en 2.2.1.7.

Artikel 2.3.1.7d (artikel 2.3.A.1.10). De redactie is aangepast aan die van de overeenkomstige artikelen 36*m* en 57*f* Wetboek van Koophandel.

Artikel 2.3.1.10a (artikel 2.3A.1.13). Nu deze artikelen een bevoegdheid, en niet een verplichting van de rechter inhouden, lijkt het de ondergetekende overbodig daaraan nog toe te voegen dat de rechter ook een termijn kan stellen voor het nemen van maatregelen om ontbinding te voorkomen. De rechter zal immers pas na afweging van alle omstandigheden tot een beslissing komen inzake de ontbinding; onder deze omstandigheden zal zeker ook een eventueel voornemen tot kapitaalsuitbreiding of wijziging van het doel meewegen.

Naar aanleiding van de in de voetnoot gestelde vraag merkt de ondergetekende op dat deze bepaling zich z.i. niet leent voor overbrenging naar titel 2.1, omdat een zeker onderscheid voor de verschillende soorten rechtspersonen te dezen op zijn plaats is. Bij de vereniging bestaat er weinig behoefte aan; voor de stichting gelden volgens artikel 2.4.14, lid 1 onder *b*, bijzondere voorwaarden.

Artikel 2.3.1.11 (artikel 2.3A.1.14). Het artikel is aangepast aan de definitieve tekst van artikel 37*c* Wetboek van Koophandel.

Artikel 2.3.2.8. De ondergetekende kan instemmen met de gedachte dat voor de levering van een aandeel op naam waarvoor geen aandeelbewijs is uitgegeven, steeds een akte van levering is vereist. Aldus wordt de rechtseenheid zowel met de regeling inzake de levering van aandelen van een besloten vennootschap volgens artikel 2.3A.2.7, als met die inzake de levering van „onlichamelijke zaken" in het algemeen volgens artikel 668 B.W. bevorderd. Het gewijzigd ontwerp is hiermede in overeenstemming gebracht.

Artikel 2.3.3.2 (artikel 2.3A.3.2). Het derde lid is vervallen nu openbaarmaking in de *Nederlandse Staatscourant* niet langer is vereist.

Artikel 2.3.3.13 (artikel 2.3A.3.7). In het derde lid is, in overeenstemming met de wijziging van artikel 42 Wetboek van Koophandel volgens wetsontwerp **11 823** de zinsnede „krachtens de wet of de statuten" vervangen door een verwijzing.

Artikel 2.3.3.14 (artikel 2.3A.3.8). Het artikel is in overeenstemming gebracht met de geldende tekst van artikel 42*a* Wetboek van Koophandel, behalve dat thans het onderscheid tussen het accountantsverslag en de accountantsverklaring is verduidelijkt; zie de inleiding op deze en volgende titels in deze memorie.

Artikel 2.3.3.15 (artikel 2.3A.3.9). Voor dit artikel geldt hetzelfde als hetgeen omtrent het vorige artikel is opgemerkt.

Artikel 2.3.3.16 (artikel 2.3A.3.10 en 11 lid 1). Overeenkomstig de opmerking der Commissie is door wijziging in de tekst der genoemde artikelen rekening gehouden met de gevallen waarin de algemene vergadering de jaarrekening niet vaststelt doch goedkeurt.

Artikel 2.3.4.8 (artikel 2.3A.4.7). Deze bepaling is aangevuld met een nieuwe zin; voor de toelichting daarop zij verwezen naar artikel 2.3.5.16.

Artikel 2.3.4.11 (artikel 2.3A.4.10). Het derde lid is aangepast aan de definitieve tekst van artikel 44*a* Wetboek van Koophandel.

Artikel 2.3.4.14 lid 1 (artikel 2.3A.4.13 lid 1). Overeenkomstig de opmerking der Commissie is de interpunctie in de tweede zin gewijzigd.

Artikel 2.3.4.19 (artikel 2.3A.4.18). Dit artikel is in overeenstemming gebracht met de definitieve tekst van artikel 45*d* Wetboek van Koophandel.

Artikel 2.3.4.20 (artikel 2.3A.4.19). Dit artikel is gewijzigd wegens het vervallen van het vereiste van openbaarmaking in de *Staatscourant*. Tevens is de tekst aangepast aan die van artikel 2.3.1.7 (2.3A.1.6).

Artikel 2.3.5.1 (artikel 2.3A.5.1). In de aanhef van het artikel is duidelijker – en overeenkomstig het geldende artikel 47 Wetboek van Koophandel – tot uitdrukking gebracht dat de statuten de in het artikel aan het bestuur toegekende bevoegd-

heden wel kunnen beperken, doch niet aan anderen opdragen; er is hier enig verschil tussen de vennootschap en de vereniging, waarvoor artikel 2.2.1.20 geldt.

Artikel 2.3.5.5 (artikel 2.3A.5.4). De woorden „krachtens de wet of de statuten" zijn overeenkomstig de wijziging van artikel 48 Wetboek van Koophandel volgens wetsontwerp **11 823** vervangen door een verwijzing.

Artikel 2.3.5.7 lid 1 (artikel 2.3A.5.6 lid 1). De in het voorlopig verslag bedoelde verwijzingen in de artikelen 2.3.5.16 en 2.3.5.18 zijn nodig, omdat zij uitzonderingen op de in die artikelen geformuleerde hoofdregels bevatten. Terwille van de duidelijkheid verdient het de voorkeur zulk een uitzondering uitdrukkelijk op te nemen en niet te vertrouwen op de regel lex specialis derogat legi generali. Zonder zulk een uitdrukkelijke bepaling zou het bijv. aan twijfel onderhevig zijn, of artikel 2.3.5A.9 lid 2 naast dan wel in de plaats van artikel 2.3.5.18 lid 1 komt.

Artikel 2.3.5.7 lid 1 bevat echter een regel die voor alle gevallen opgaat, zowel wanneer de benoeming geschiedt door de aandeelhoudersvergadering als door de raad van commissarissen: een uitzondering hierop kent het ontwerp niet, en deze behoeft dus ook niet te worden geformuleerd.

Op grond van de bovenstaande overwegingen meent de ondergetekende dan ook dat het systeem van het ontwerp geen inconsequentie bevat.

Artikel 2.3.5.16 (artikel 2.3A.5.15). De gegevens omtrent de aanbevolen of voorgedragen commissarissen behoeven volgens het stelsel der wet niet te worden gepubliceerd. De wet bepaalt ook niet dat de aanbeveling en de voordracht in de agenda moeten worden opgenomen; het ware ook niet wenselijk dit te bepalen, omdat alsdan de vrijheid van de aandeelhouder om ter vergadering aanbevelingen te doen, zou worden uitgesloten.

Wel is de ondergetekende van oordeel dat, indien in de agenda voor de vergadering enige aanbeveling of voordracht is opgenomen, het wenselijk is dat tevens in de agenda de gegevens, bedoeld in artikel 2.3.5.16, lid 3, worden vermeld. De ondergetekende acht het voorts van belang dat duidelijk uit de wet blijkt dat mededelingen aan de algemene vergadering kunnen geschieden door opneming in de agenda. In het bijzonder is dit van belang bij de regeling van de benoeming van commissarissen bij de grote naamloze en besloten vennootschap. Hiertoe is artikel 2.3.4.8 (artikel 2.3A.4.7) met een zin aangevuld.

In het eerste lid zijn de woorden „door de raad van commissarissen" vervallen, teneinde rekening te houden met de mogelijkheid van benoeming door de overheid volgens artikel 2.3.5A.6, lid 12 (artikel 2.3A.5A.6, lid 12).

Artikel 2.3.5.17 (artikel 2.3A.5.16). De tweede zin is gewijzigd overeenkomstig de tekst welke bij wetsontwerp **11 823** is voorgesteld voor artikel 50*c* Wetboek van Koophandel.

Artikel 2.3.5.21 lid 2 (artikel 2.3A.5.20 lid 2). Naar aanleiding van de opmerking in het voorlopig verslag heeft de ondergetekende de bepaling aldus gewijzigd dat zij niet van toepassing is op de grote vennootschap.

Artikel 2.3.5A (afdeling 2.3A.5A). Ontbreekt bij een vennootschap die onder de regeling voor de grote vennootschap valt, een ondernemingsraad, dan zullen enkele bepalingen uiteraard geen toepassing kunnen vinden, doch dit betekent niet dat de bijzondere regeling betreffende de samenstelling en bevoegdheden van de raad van commissarissen niet zou kunnen werken. Een verplichting tot het in stand houden van de ondernemingsraad zolang de bijzondere regeling geldt, kan moeilijk in de Wet op de ondernemingsraden worden opgenomen, omdat het ontbreken van de ondernemingsraad zeer wel kan zijn veroorzaakt door de beëindiging van de onderneming in Nederland.

Naar aanleiding van de opmerkingen van één lid der Commissie brengt de ondergetekende in herinnering dat de nieuwe wettelijke voorziening inzake de structuur der naamloze en besloten vennootschap tot stand is gekomen op eenstemmig advies van de Sociaal-Economische Raad. Daarbij is bewust gezocht naar een zodanige regeling dat een gelijke en vergaande invloed van de aandeelhoudersvergadering en de ondernemingsraad op de samenstelling van de *gehele* raad van commissarissen van de grote vennootschap is gewaarborgd; daarbij is tevens uitgegaan van de gedachte dat de wettelijke voorzieningen een evenwichtige en harmonieuze samenwerking binnen die raad niet in de weg moeten staan, maar deze zoveel mogelijk moeten bevorderen.

Deze wijze van samenstelling verdient ook naar de mening van de ondergetekende de voorkeur boven een, volgens welke de aandeelhouders en het personeel elk een deel van de raad van commissarissen benoemen: de vertegenwoordigers van de ene groep zullen licht het vertrouwen van de andere groep missen, en juist doordat de commissarissen zich als vertegenwoordigers van een bepaalde groep zullen beschouwen, is het gevaar van grote onderlinge spanningen aanwezig.

De ondergetekende acht het daarom verstandig dat de Nederlandse wetgever niet tot dat laatste regime heeft willen dwingen, maar dat de door de S.E.R. aanbevolen structuur ook in het parlement met grote meerderheid is aanvaard; het amendement van de heer Nederhorst, waarnaar in het voorlopig verslag wordt verwezen, is door de Tweede Kamer verworpen. Dat voor Estel N.V. de andere vorm is gekozen, is dan ook te verklaren uit het feit dat daar voor de holding is gezocht naar aansluiting bij de Duitse wetgeving, nu deze holding ontstond door een fusie van een Nederlandse vennootschap met een – grotere – Duitse maatschappij. Voor Hoogovens, de Nederlandse werkmaatschappij, geldt evenwel de structuur volgens de artikelen 52*h* e.v. W.v.K.

De Nederlandse wetgeving biedt tot de constructie van Estel de mogelijkheid (artikel 52*c*, lid 3, onder *b*, j° artikel 50*c* W.v.K.). Het is echter niet gebleken dat elders in het bedrijfsleven de voorkeur wordt gegeven aan die constructie, die naar de mening van de ondergetekende uit een oogpunt van medezeggenschap zeker niet als „verdergaand" dan de Nederlandse wetgeving kan worden gekenschetst. Zou in een bijzonder geval een vennootschap die onder de „structuurregeling" valt, niettemin zulk een voorkeur hebben, dan kunnen de motieven daarvoor worden beoordeeld in een procedure volgens artikel 52*f* W.v.K. (artikelen 2.3.5A.4 en 2.3A.5A.4).

De regeling inzake de structuur van de grote vennootschap is nog nieuw; ervaring is er nog niet of nauwelijks mee opgedaan. Ook om die reden zou de ondergetekende thans geen essentiële wijziging daarvan willen bevorderen, daargelaten dat de Invoeringswet van Boek 2 van het nieuwe B.W. daartoe niet de plaats is. Dit geldt mede voor het vraagstuk van de „commissaris algemeen belang" bij de zeer grote vennootschap; met een onderzoek dienaangaande is thans nog geen begin gemaakt.

Zoals reeds is opgemerkt, is de tekst geheel in overeenstemming gebracht met de definitieve tekst van par. 6 van de afdeling inzake de naamloze vennootschap in het Wetboek van Koophandel.

Artikelen 2.3.5A.2 en 2.3.5A.3 (artikel 2.3A.5A.2 en 2.3A.5A.3). Kan een vennootschap niet langer beroep doen op een van de omstandigheden, genoemd in artikel 2.3.5A.3 (2.3A.5A.3) lid 1, dan gelden voor haar van rechtswege de artikelen 2.3.5A.10 (2.3A.5A.10) en 2.3.5A.11 (2.3A.5A.11). Tevens moet zij dan terstond haar statuten met de nieuwe situatie in overeenstemming brengen (artikelen 2.3.5A.13 en 2.3A.5A.13). Theoretisch is denkbaar dat de wijziging in de toestand de vennootschap overvalt en dat zij niet geheel kan voldoen aan het vereiste dat haar statuten daaraan moeten zijn aangepast, maar gewoonlijk zal de vennootschap deze wijziging wel zien aankomen en tijdig haar maatregelen nemen. Reden tot wijziging van de wettelijke regeling ziet de ondergetekende dan ook niet.

Artikel 2.3.5A.2 (artikel 2.3A.5A.2). De veronderstelling dat een ter gelegenheid van fusie opgerichte holding 3

jaren zou moeten wachten, alvorens zij het regime van de „grote" vennootschap op zich kan nemen, is onjuist, daar zij krachtens artikel 2.3.5A.5 (2.3A.5A.5) dit regime vrijwillig kan toepassen. Ook in dat geval zijn de dochtervennootschappen daarvan vrijgesteld (artikel 2.3.5A.1 (2.3A.5A.1), lid 3, onder *a*, j° artikel 2.3.5A.2 (2.3A.5A.2), lid 2): de inschrijving van deze dochtervennootschappen wordt in dat geval immers niet doorgehaald, omdat zij niet langer zouden voldoen aan de voorwaarde genoemd in artikel 2.3.5A.1 (2.3A.5A.1) lid 2, maar omdat zij van de verplichting tot inschrijving zijn vrijgesteld op grond van het derde lid, onder *a*, van dat artikel.

Artikel 2.3.5A.5 (artikel 2.3A.5A.5). De tekst is in overeenstemming gebracht met die van artikel 52*e* Wetboek van Koophandel volgens wetsontwerp **11 823**.

Artikel 2.3.5A.12 (artikel 2.3A.5A.12). De ondergetekende is met de Commissie van oordeel dat het niet gewenst is, dat door of jegens een vennootschap die haar stauten overeenkomstig de genoemde artikelen heeft ingericht, soms wel en soms niet tegenover derden een beroep zou kunnen worden gedaan op de in die artikelen gelegen beperkingen van de bevoegdheid van bestuurders. Artikel 2.3.5.2 (2.3A.5.2) lid 2 sluit op grond van de Eerste Europese Richtlijn inzake het vennootschapsrecht zulk een beroep in elk geval uit bij vrijwillige toepassing van artikel 2.3.5A.12 (2.3A.5A.12). Ter gelegenheid van de parlementaire behandeling van de aanpassingswet aan die richtlijn is van de zijde der regering reeds betoogd dat – om andere redenen – ook bij de verplichte toepassing zulk een beroep niet openstaat (*Handelingen* Tweede Kamer 1970–1971, blz. 2993). Daar de juistheid van dit betoog echter wordt betwist, heeft de ondergetekende gemeend de onzekerheid op dit gebied te moeten afsnijden door een uitdrukkelijke bepaling, die, terwille van de rechtszekerheid, het beroep ontzegt.

Artikel 2.3.6.2 (artikel 2.3A.6.2). In dit artikel is het vereiste van openbaarmaking in de *Nederlandse Staatscourant* vervallen. Voorts is het aangevuld met een aanwijzing van degene op wie de verplichting tot inschrijving rust (vgl. hetgeen in deze memorie omtrent artikel 2.1.11*a* is opgemerkt).

Artikel 2.3.6.8 (artikel 2.3A.6.8). Het derde lid is in overeenstemming gebracht met de definitieve tekst van artikel 56*e* Wetboek van Koophandel.

TITEL 2.3A

Op 1 januari 1973 waren circa 44.000 naamloze vennootschappen in een besloten vennootschap omgezet. Daaronder bevinden zich ook vennootschappen die aan de normen van artikel 2.3A.3.11 zullen voldoen. De beweegreden tot omzetting is vermoedelijk ten dele dat de besloten vennootschap meestal niet tot openbaarmaking van de volledige jaarrekening wordt verplicht, ten dele ook, omdat het niet onwaarschijnlijk is dat in de toekomst, mede ten gevolge van de coördinatie van het vennootschapsrecht in Europees verband, aan de naamloze vennootschap verplichtingen zullen worden opgelegd die bij de vennootschap met besloten karakter onnodig zijn of weinig passen. De ondergetekende ziet hiertegen geen bezwaar. De wetgever heeft welbewust juist om deze redenen de rechtsvorm van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid naast die van de naamloze vennootschap gesteld. De ondergetekende moge verwijzen naar de beantwoording van de vragen van de heren Van Zeil en Van Gorkum (*Aanhangsel Handelingen* Tweede Kamer nrs. 317 en 318) en naar de interpellatie van de laatstgenoemde (*Handelingen* Tweede Kamer 1972/1973, blz. 390 e.v.) over dit onderwerp.

Zoals reeds is opgemerkt, is de tekst van de titel thans zonder verwijzingen naar de overeenkomstige bepalingen van titel 2.3 uitgeschreven.

TITEL 2.4

Stichtingen. De vraag of de wetgeving niet rekening moet houden met het feit dat een stichting een onderneming kan drijven, geeft de ondergetekende aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Het is zeker mogelijk en de praktijk geeft er voorbeelden van, dat een stichting een onderneming drijft. Dit kan zijn een onderneming in de zin van de Handelsregisterwet in welk geval de stichting tot inschrijving van de onderneming in het handelsregister is gehouden. Veel meer komt voor, dat de stichting een onderneming in de zin van de Wet op de ondernemingsraden drijft; in deze wet wordt onder onderneming verstaan elk in de maatschappij als zelfstandige eenheid optredend organisatorisch verband waarin krachtens arbeidsovereenkomst arbeid wordt verricht. Men denke in dit verband bijv. aan ziekenhuizen, verpleeginrichtingen, scholen, die uitgaan van stichtingen. De wetgeving houdt dus wel degelijk rekening met het feit dat een stichting een onderneming kan hebben, waarbij het begrip onderneming in de onderscheiden wetten een verschillende inhoud is gegeven; men vergelijke in dit verband voorts het thans voorgestelde artikel 2.1.9*b*. In het voorlopig verslag wordt de vraag gesteld of het geen aanbeveling zou verdienen om bij de stichtingen iets te zeggen omtrent de mogelijkheid van het aanstellen van commissarissen. De ondergetekende zou deze vraag ontkennend willen beantwoorden. In de praktijk kent een aantal stichtingen een toezichthoudend college. Zulk een college komt in verschillende vormen voor – zoals een raad van toezicht, een algemeen bestuur – waarbij het dagelijks bestuur is overgelaten aan enkele bestuursleden. Ook treedt het bestuur wel in feite als toezichthoudend college op, doordat het dagelijks beleid is overgelaten aan een directie. Zeer gebruikelijk is deze laatste vorm bijv. bij ziekenhuisstichtingen; het dagelijks beleid ligt geheel in handen van de directie; de vertegenwoordiging van de stichting in het externe rechtsverkeer geschiedt door een directeur. Aan een bepaling omtrent commissarissen ziet de ondergetekende daarom weinig behoefte.

Grote stichtingen. Evenals de vereniging verschilt de stichting naar de mening van de ondergetekende te zeer van de naamloze en besloten vennootschap, om haar, ook als zij een grote omvang heeft, een structuur op te leggen, vergelijkbaar met die, voorzien in de afdelingen 2.3.5A en 2.3A.5A.

Aan de structuur van de grote vennootschap ligt ten grondslag de gedachte van een gelijke invloed van kapitaalverschaffers en ondernemingsraad op de samenstelling van de raad van commissarissen, waaraan ingrijpende bevoegdheden zijn toegekend. Bij de stichting die geen aandeelhoudersvergadering kent, ontbreekt zulk een grondslag.

Artikel 2.4.2. Voorgesteld wordt om in het eerste lid de woorden „op straffe van nietigheid" te doen vervallen, zulks in verband met het nieuwe artikel 2.4.4*a*, teneinde de bepalingen omtrent gebreken in de oprichtingshandeling voor de stichting zoveel mogelijk gelijk te maken aan die voor de naamloze en besloten vennootschap.

Artikel 2.4.3a lid 3 (Hoofdstuk 6 artikel 1 aanhef en sub K). Overeenkomstig het voorstel in het voorlopig verslag is de bepaling in Hoofdstuk 6 van het gewijzigd ontwerp aangevuld met een voorziening voor het geval dat er geen Nederlandse „rechtbank van het sterfhuis" kan worden aangewezen.

Artikel 2.4.4. In het gewijzigd ontwerp zijn, overeenkomstig de gedachte, geopperd in het voorlopig verslag, bepalingen opgenomen onder artikel 2.4.4*a*, welke zijn afgestemd op de artikelen 2.3.1.7*a* en 7*b* ((2.3A.1.7 en 8); vgl. ook artikel 2.2.1.5*a*. Gebreken in de oprichtingshandeling worden daardoor gedekt op dezelfde wijze als bij de naamloze en besloten vennootschap. Een stichting behoort bij authentieke akte te worden opgericht. Is dit niet geschied, en is de stichting niettemin ingeschreven – hetgeen in de praktijk uiteraard niet

vaak zal voorkomen – dan is zij echter krachtens het nieuwe artikel 2.4.4*a*, lid 1, niet nietig, doch kan zij ontbonden worden; op deze wijze worden de belangen van het rechtsverkeer het beste beschermd.

Artikel 2.4.10. In het gewijzigd ontwerp zijn de woorden „in het vorige lid bedoelde" vervallen, overeenkomstig de aanbeveling der Commissie.

Artikel 2.4.14. Dat de rechter ambtshalve de statuten kan wijzigen of een statutenwijziging nietig kan verklaren teneinde ontbinding te voorkomen, is reeds opgenomen in artikel 2.4.9.

Artikel 2.4.16. Indertijd is de uitzondering voor kerkelijke stichtingen gemotiveerd door het ontbreken van een duidelijke grens tussen rechtspersonen van deze aard en de zelfstandige onderdelen van een kerkgenootschap (Verslag Tweede Kamer zitting 1954–1955, ontwerp **3463,** stuk no. 4, blz. 11). Bij nadere overweging acht de ondergetekende deze motivering niet steekhoudend. Het kerkgenootschap heeft het immers zelf in de hand om een taak die het als de zijne beschouwt af te splitsen en aan een afzonderlijke rechtspersoon op te dragen; kiest het daarvoor de rechtsvorm der stichting, dan kan het deze keuze ondubbelzinnig doen en behoeft er van rechtsonzekerheid geen sprake te zijn. Veeleer kan er juist ten gevolge van de bestaande uitzondering twijfel heersen over de vraag, of een stichting als „kerkelijk" dient te worden beschouwd. Naar de mening van de ondergetekende bestaan er ook geen materiële bezwaren tegen toepasselijkheid van de wettelijke bepalingen omtrent de stichting op de kerkelijke stichtingen. Ook voor de kerkelijke vereniging is in de wet geen uitzondering opgenomen. Op grond van deze overwegingen is artikel 2.4.16 in het gewijzigd ontwerp beperkt.

Artikel 2.4.16a. De redactie van deze bepaling is in het gewijzigd ontwerp enigszins veranderd. Dit is in de eerste plaats geschied met het oog op de wijziging van artikel 1637*s* B.W. bij de wet van 8 april 1971, *Stb.* 214 (in werking getreden met ingang van 1 januari 1973). In onderdeel *c* van het tweede lid van dit artikel worden fondsen genoemd waarop de Pensioen- en spaarfondsenwet niet van toepassing is, maar die, bij voorbeeld als spaarfondsen, wel deelnemers kunnen hebben.

Voor wat de pensioenfondsen betreft is de redactie enigszins verruimd, doordat niet langer de eis wordt gesteld dat de statuten van overheidswege behoren te worden goedgekeurd. Het is bijv. gebleken dat er pensioenfondsen bestaan ten behoeve van deelnemers voor wie vrijstelling krachtens artikel 29 van de Pensioen- en spaarfondsenwet is verkregen; de statuten van deze fondsen behoeven geen goedkeuring. Evenzeer zijn denkbaar pensioenfondsen in de sfeer van beroep of bedrijf die niet bij de wet zijn geregeld, omdat de deelneming daaraan niet is verplicht gesteld. Voor zulke fondsen zijn de bepalingen van artikel 2.4.16*a* evenzeer van belang en enig misbruik valt daarvan niet te vrezen.

TITELS 2.5 EN 2.6

De bepalingen van titels 2.5 zijn afgestemd op rechtspersonen die een commercieel bedrijf uitoefenen. Daarom passen zij niet goed op stichtingen, ook voor zover deze een onderneming in de zin van artikel 1 Wet op de ondernemingsraden hebben; verwezen zij naar hetgeen daaromtrent is opgemerkt in deze memorie bij titel 2.4. Bovendien zou het moeilijk zijn een passende sanctie te verbinden aan een wettelijke verplichting in deze. Overigens plegen bij verreweg de meeste stichtingen van belang, met name die in de publieke sector, behoorlijk gecontroleerde jaarrekeningen te worden vastgesteld.

Toepasselijkverklaring van de titel inzake het enquêterecht past niet goed bij de stichting die geen aandeelhouders of leden kent. In de artikelen 2.4.10 en 2.4.11 van het ontwerp is reeds een regeling opgenomen die wel bij de structuur der stichting past en die tot hetzelfde doel leidt. Deze regeling is bovendien niet beperkt tot de stichting die een onderneming heeft.

TITEL 2.6

Artikel 2.6.11. De regeling van de vraag wie de kosten van een enquête moet dragen, is niet bedoeld als een sanctie. Duidelijk is dat deze kosten door partijen zullen moeten worden betaald.

Het zou nu onbillijk zijn deze kosten te allen tijde ten laste van de rechtspersoon te brengen, ook indien blijkt dat de enquête zonder redelijke grond is uitgelokt. De ondergetekende wijst er overigens op dat de ondernemingskamer hier van geval tot geval kan beslissen.

HOOFDSTUK 2

Wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Koophandel

Aan artikel I (wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek) is een nieuw onderdeel H toegevoegd, dat beoogt boeken van het „oude" B.W. te vernummeren. Geschiedt dat niet, dan zouden naast elkaar gelden Boek 2 B.W. en het Tweede Boek van het B.W., het eerste, als onderdeel van het nieuwe B.W., de regeling omtrent de Rechtspersonen bevattend, het andere als onderdeel van het „oude" B.W. het zaken- en erfrecht, hetgeen verwarrend zou zijn.

Aan artikel II van dat hoofdstuk (wijzigingen in het Wetboek van Koophandel) is onder A een nieuw onderdeel toegevoegd ter wijziging van artikel 8 van dat wetboek. De bepaling onder *a* is een gevolg van de invoeging van het nieuwe artikel 2.1.9*b*, dat in deze memorie is toegelicht; de bepaling onder *b* is een gevolg van de vervanging van de Wet op de Jaarrekening van ondernemingen door titel 2.5, die niet uitgaat van het begrip „onderneming".

HOOFDSTUK 3

Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Aangezien in het gewijzigd ontwerp in hoofdstuk 1 van de Invoeringswet een zelfstandige regeling voor de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is opgenomen, dient in het nieuwe artikel 997 tevens verwezen te worden naar artikel 2.3A.3.6.

HOOFDSTUK 4

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten

De in dit hoofdstuk voorgestelde wijzigingen zijn noodzakelijk geworden enerzijds door na de indiening van het wetsontwerp tot stand gekomen wetswijzigingen, anderzijds door de in het gewijzigd ontwerp in hoofstuk 1 van de Invoeringswet voorgestelde wijzigingen.

Artikel I. In een nieuw onderdeel L wordt voorgesteld in het tweede lid van artikel 435*b*, ingevoegd bij de Wet van 13 december 1972, *Stb.* 746 (Wet erkenning instellingen schriftelijk onderwijs), eenzelfde wijziging aan te brengen als in artikel 50*a*.

Artikel XIII. De omstandigheid dat in het gewijzigd ontwerp titel 2.3A betreffende de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid geheel zelfstandig geredigeerd is, heeft geleid tot een aanvulling van de in onderdeel A opgesomde artikelen. Daarentegen kan de vermelding van artikel 2.3.6.2 vervallen; het nalaten de ontbinding van de naamloze vennootschap openbaar te maken wordt reeds voldoende gesanctioneerd door artikel 2.1.4*a*.

Artikel XIV. De vermelding van artikel 19, eerste lid, in onderdeel A is geschrapt, omdat dit artikel is vervallen krachtens de Wet van 27 oktober 1972, *Stb.* 578, houdende wijziging van de onteigeningsprocedure. Voorts is, met wijziging van de lettering der volgende onderdelen, een nieuw onderdeel B ingevoegd in verband met de wijziging van hoofdstuk 2, artikel I.

Artikel XLVII. Het tweede lid van artikel 4 van de Pensioen- en spaarfondsenwet is vervallen bij de Wet van 13 december 1972, *Stb.* 774. Het daaraan gelijkluidende lid 3 van het voorgestelde nieuwe artikel 4 van de Pensioen- en spaarfondsenwet behoort derhalve eveneens te vervallen.

Artikel LXVI. De wijzigingen in de onderdelen D, E, T en U strekken ertoe de aanhaling van artikelen in overeenstemming te brengen met de omstandigheid dat in het gewijzigd ontwerp titel 2.3A geheel zelfstandig geredigeerd is.

In hoofdstuk 1 van het ontwerp-Invoeringswet wordt door het gewijzigd ontwerp voorgesteld de verplichting tot openbaarmaking van statuten van verenigingen in de *Staatscourant* te doen vervallen. Dit maakt een aanpassing van de artikelen 9, 10 en 14 van de Handelsregisterwet noodzakelijk (onderdelen F, H en O).

Aangezien artikel 8*a* van de Handelsregisterwet niet van toepassing kan zijn op een vennootschap, opgericht ingevolge de wetgeving van een ander land, wordt dit artikel niet langer van overeenkomstige toepassing verklaard in artikel 12 (onderdeel J).

Artikel LXXXII. De aanhaling van artikelen van Boek 2 is aangepast aan de gewijzigde opzet van titel 2.3A.

Artikelen XCV en XCVI. De zelfstandige redactie van titel 2.3A maakt het nodig de aanhaling van artikelen van Boek 2 aan te passen.

Artikel CI. In artikel 3 van de Wet op de justitiële documentatie en op de verklaringen omtrent het gedrag wordt eenzelfde wijziging aangebracht als in artikel 15 van de Wet op de economische delicten.

Artikelen CII en CIII. Een verwijzing naar het Wetboek van Koophandel wordt vervangen door een verwijzing naar Boek 2.

Artikel CIV. Men zie het in de aanvang van de memorie van toelichting bij dit hoofdstuk opgemerkte.

Artikel CV. In artikel 36*a* van de Auteurswet 1912, ingevoegd bij de Wet van 27 oktober 1972, *Stb.* 579 wordt eenzelfde wijziging aangebracht als in artikel 50*a* Wetboek van Strafrecht.

HOOFDSTUK 5

Overgangsbepalingen

De artikelen 39, 41 en 42 zijn enigszins gewijzigd wegens het vervallen van het ontworpen voorschrift dat de statuten van een vereniging met volledige rechtspersoonlijkheid in de *Staatscourant* zouden moeten worden gepubliceerd (zie artikel 2.2.1.5). In hetzelfde hoofdstuk is artikel 52 met een lid uitgebreid met het oog op de opgaven die inmiddels krachtens artikel 52*c* Wetboek van Koophandel zijn gedaan. Voorts zijn wijzigingen aangebracht in de artikelen 54, 56 en 58 en is artikel 61 vervallen in verband met het voorstel titel 2.4 mede op de kerkelijke stichting van toepassing te doen zijn (zie artikel 2.4.16); dientengevolge zijn de oorspronkelijke artikelen 62–65 vernummerd tot 61-64.

HOOFDSTUK 6

Slotbepalingen

Artikel I. In onderdeel K is het derde lid van artikel 2.4.3*a* gewijzigd, zoals in deze memorie bij de behandeling van genoemd artikel reeds is vermeld.

Artikel III. Aan het artikel is een lid toegevoegd, behelzende een gemeenschappelijke citeertitel voor de twee wetten die tezamen de Invoeringswet van Boek 2 nieuw B.W. vormen.

De Minister van Justitie,

VAN AGT